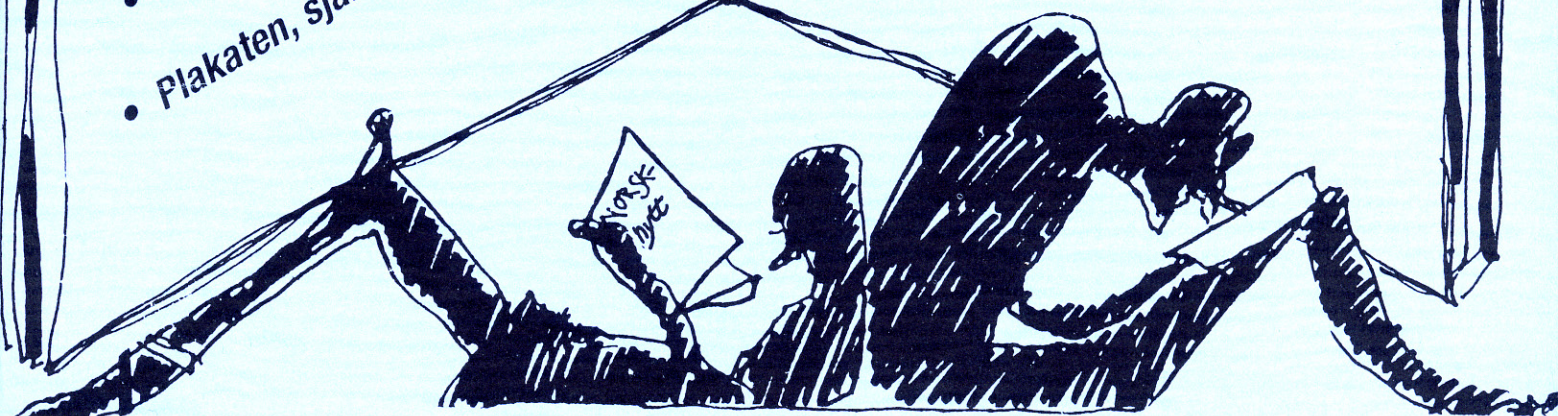

NORSKnytt

ISSN 0801 5368

- Vekk lesegledden
- Tidslinje gir oversikt
- Gransk slekta di – og få innsyn i framtida
- Viktige sider i ei fagbok
- Fingerte intervju med historiske personer
- Snakkebobler fylles med tekst
- Plakaten, sjangeren alle leser

- Etterdiktning, kjente dikt får en ny vri
- Synonymer på kryss og tvers
- Tema grannespråk: Svenske smil
- Norskkruss 3 – 2002, nynorsk
- Norskkruss 3 – 2002, bokmål
- Tentamen i norsk, langsvar
- Moro med rim
- Syng og skriv: Et bibliotek

Norsknytt har fått egen internettside
www.norsknytt.no

E-post: post@norsknytt.no

Et metodikk- og aktivitetsblad for norskfaget i grunnskolen

Hovedsiden
om NORSKNytt
Abonnement
Våre lydkassetter

NORSKNYTT

gir variasjon og liv til norskundervisninga

NORSKFAGET/NORSKNYTT:

Årgang 1989:	«Norskfaget 1/89, 2/89 og 3/89»	50,-
Årgang 1990:	«Norsknytt 1/90, 2/90 og 3/90»	50,-
Årgang 1991:	«Norsknytt 1/91, 2/99 og 3/91»	50,-
Årgang 1992:	«Norsknytt 1/92, 2/92, 3/92 og 4/92»	50,-

FØLGENDE ÅRGANGER VIL VI FORTSATT HA PÅ LAGER:

Årgang 1993:	«Norsknytt 1/93, 2/93, 3/93 og 4/93»	200,-
Årgang 1994:	«Norsknytt 1/94, 2/94, 3/94 og 4/94»	200,-
Årgang 1995:	«Norsknytt 1/95, 2/95, 3/95 og 4/95»	200,-
Årgang 1996:	«Norsknytt 1/96, 2/96, 3/96 og 4/96»	200,-
Årgang 1997:	«Norsknytt 1/97, 2/97, 3/97 og 4/97»	200,-
Årgang 1998:	«Norsknytt 1/98, 2/98, 3/98 og 4/98»	200,-
Årgang 1999:	«Norsknytt 1/99, 2/99, 3/99 og 4/99»	200,-
Årgang 2000:	«Norsknytt 1/00, 2/00, 3/00 og 4/00»	200,-
Årgang 2001:	«Norsknytt 1/01, 2/01, 3/01 og 4/01»	200,-

NB! Porto/forsendelsesomkostninger kommer i tillegg.

Send bestilling til: **NORSKNYTT**
PB 303
7601 LEVANGER

E-post: post@norsknytt.no

NORSKnytt

Utgiver: NORSKNYTT ANS

Redaksjon: NORSKNYTT, Postboks 399,
7801 NAMSOS, telefon og faks 74 27 42 96

Abonnement: NORSKNYTT, Postboks 303, 7601 LEVANGER, tlf. 91 7735 34

E-post: post@norsknytt.no – Internett: www.norsknytt.no

Redaktør: Jon Hildrum © Kopiering av stoff som er tilrettelagt for elever, er tillatt.

Abonnement (4 NR. PR. ÅR) KR. 425,- PR. ÅR.

NR 3 - 2002 (92)

SEPTEMBER

28. ÅRGANG

Vekk leseleden

Den største oppgaven norsklæreren fremdeles har, er å vekke leseleden hos elevene. For lesingens velsignelser er mange. Det mest verdifulle er kanskje at leseren forfremmes til å bli forfatterens meddikter. Forfatteren inviterer leseren til samarbeid: "Jeg har skrevet bare halyparten. Den andre delen må leseren ta hånd om," sa den polsk-engelske dikteren Joseph Conrad.

Teksten minner oss lesere om noe som vi trodde vi hadde glemt. Når vi leser, lager vi våre egne bilder på vår indre fjernsynsskjerm. Vi dikter inn våre erfaringer og fantasiprodukter. Derfor blir vi ofte skuffet når vi ser en roman som er blitt filmatisert. Filmens bilder stemmer ikke med dem vi "så" da vi leste boka.

Utbytte av lesingen blir større dersom elevene får samtale og utveksle tanker om det de har lest. Elevene må få gi uttrykk for leseropplevelsen med egne ord, de må få samtale, tegne og dramatisere. Å skrive korte leselogger underveis i lesingen er motiverende. Forventningslogg med følgende spørsmål: Hva tror du vil skje i neste bolk, vekker fruktbar nysgjerrighet. Her kan elevene sammenligne og samtale om sine forventninger. (Slike samtaler kan også ha verdifulle bieffekter. Det viser dette utdraget fra en logg: "Når vi snakket om det vi leste, ble vi bedre kjent med hverandre.")

Alle elevene bør få uttale seg om teksten. Den enkleste måten å nå alle på, er å la elevene skrive ned de ordene eller den setningen som gjorde sterkest inntrykk på dem under lesingen. Hver elev skal så lese opp sitt valg. På den måten involverer elevene seg sterkere i teksten.

Noe av det uheldigste en kan gjøre når en samtaler om tekster i klassen, er å slenge ut følgende generelle spørsmål: Hva synes dere om denne teksten? Da kan det lett komme negative svar som dreper videre arbeid med teksten. Husk: Mange korte, lettfattelige og engasjerende tekster har større misjon enn noen få, lange og vanskelige.

Det er ikke enkelt å vekke leseleden i ei tid der bildemediene hersker. Men lesingens velsignelser er så mange at bøkene er nødvendige for oss, også i framtida. "Bøkene er våre venner, også når de snur ryggen til oss".

Kryssordvinnere 2 – 2002

Nynorsk

Monica Gabrielsen, 9 D, Stokkan ungdomsskole, 7500 Stjørdal
Jørgen Ringen, Stokmarknes ungdomsskole, 8450 Stokmarknes
Marit Sjølie og Ida Solberg Strøm, Eidsberg ungdomsskole, 1850 Mysen

Bokmål

Eva Iversen, 10C, Sandnessjøen ungdomsskole, 8801 Sandnessjøen
Elin Johansen Bækken, Åfarnes skole, 6350 Eidsbygda
Geir Erling Andersen, 8B, Sortland ungdomsskole, 8401 Sortland
Vegard Lie, Hedalen barne- og ungdomsskole, 3528 Hedalen

Diktet er en gåte

Et dikt kan være skøyeraktig. Det vil leke med deg. Det blunker lurt til deg og sier: -Jeg inneholder mer enn du så første gangen du møtte meg. Dersom du vil bli bedre kjent med meg, må du gi deg selv tid og ro. Diktet liker stillheten.

Jeg forteller sjelden det samme til dem jeg møter, for menneskene er så ulike. De dikter sine egne historier og opplevelser inn i meg. Mer enn halvparten av det du opplever når du leser meg, har du selv diktet. Derfor kommer jeg nær deg når du leser meg. Husk: Ingen annen sjanger bruker ordet jeg så ofte som diktet. Ordet jeg er det mest personlige ordet i språket. (Derfor har ordet jeg i språket om språket, som vi kaller grammatikk, fått navnet personlig pronomen, første person, entall.)

Hvis du har vært borte fra meg en stund og så finner meg igjen og leser meg på nytt, vil du kanskje merke at jeg gir deg nye opplevelser. Det er tegn på at du har forandret og utviklet deg, jeg er fortsatt det samme diktet.

Når du møter meg for aller første gang, er jeg som et låst smykkесkrin. Men dersom du vil bruke tid til å lete etter nøklene til skrinet, vil du få gleden av å se noen smykkene, kanskje de fleste. Men jeg liker å være hemmelighetsfull. Da blir gleden din større når du oppdager noen av hemmelighetene.

Norsknytt ANS ser framover

Etter 28 år har Norsknyttredaktøren tenkt å gi seg. Norsknytt ANS er interessert i å komme i forbindelse med lærere som kunne tenke seg å yte jordnære, metodiske bidrag til kommende utgaver av bladet. Kortfattet praktisk stoff, gjerne med smil i, som lærerne kan ta med seg direkte inn i klassen, bør fortsatt være Norsknytt's varemerke. Har du noe å bidra med på dette området, må du gjerne ta kontakt med forretningsfører Bjarne Berre, telefon 926 82 405.

Tidslinje gir oversikt og viser fellestrekk

"I opplæringa skal elevane setje litteratur og forfattarar inn på ei tidslinje." (L97, s.125)

Det viktigste i opplæringa må være å hjelpe elevene til å se en sammenheng i lærestoffet. Elevene må få oversikt over stoffet slik at de vet når de mest sentrale hendingene i språk- og litteraturhistorie, annen kulturhistorie og politikk gikk for seg. Hva foregikk omtrent samtidig? Hvordan påvirket de ulike hendigene hverandre? Først når en ser slike sammenhenger, vil studiene bli virkelig interessante, og stoffet vil motivere til mer arbeid og djupe studier. Et utmerket hjelpemiddel til å skaffe seg den grunnleggende oversikten er å utarbeide ei tidslinje. Slik arbeid høver godt som et tverrfaglig tema eller prosjektarbeid.

Vi lager ei tidslinje

I åttende klasse skal elevene i litteratur- og språkhistorie ha gjennomgått tidsperioden fra sagatiden til begynnelsen 1800. I niende klasse rettes oppmerksomheten mot 1800-tallet, mens vi i tiende klasse skal ta for oss vårt eget hundreår. Det sier seg selv at vi ikke har tid til å gå så grundig inn i stoffet som de eldre læreplanene forlangte. Desto mer verdifullt er det at elevene kan skaffe seg en oversikt over hovedpunktene, helst sett i sammenheng med andre fag.

I åttende klasse skrives hundreårstallene fra 700 vannrett på et langt papirflak som henges opp i klasserommet. Under årstallene lager vi tre vannrette spalter, en for språk og litteraturhistorie, en for kunst- og kultur og en for politikk og samfunn. Dersom arbeidet skal gjennomføres som prosjektarbeid, arbeider elevene ut en plan om hva som skal skrives i de forskjellige spaltene. Arbeidsfordeling, tidsplan og andre momenter som er nødvendige når et prosjektarbeid skal utføres, må også være med. Det er viktig å huske på at det er bare de mest sentrale fakta (milepælene) som skal skrives inn på tidslinja. For mange detaljer gjør at vi mister oversikten. Tidslinje egner seg også godt når vi skal gjøre rede for en persons livsgjærning eller når vi skal gi en oversikt over hva som skjedde i løpet av et år, for eksempel 1814.

Utfyllende emneperm i tilknytning til tidslinjen

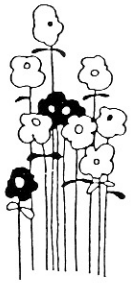
Mens noen grupper arbeider med å sette de historiske milepælene inn på tidslinja, kan andre grupper utdype milepælene eller ta for seg underemner til milepælene. Dette markeres med henvisningstall på tidslinja til en emneperm som plasseres ved tidslinjearket. Her får elever som ønsker det, fordjupe seg i spesielle emner. Stoffet som elevene samler, kan selvsagt presenteres på mange ulike måter som for eksempel foredrag, veggavis, tegneserier, hørespill, rollespill osv. Flere av de nye lærebøkene har eksempler på oversiktlige tidslinjer. Her kan lærerne hente gode ideer.

For at det skal være lettere å huske momentene på tidslinja, er det tjenlig å visualisere noe av stoffet. Sett inn bilder av personer, tegn begivenheter, kommunikasjonsmidler, flagg, redskaper, klesdrakter osv. Bruk farger og sørg for variasjon. Det frisker opp og gir god minnehjelp og tidrar til å gjøre arbeidet lystbetont.

Ei interessant bok som gir lyst til å arbeide på tvers av kunstfagene, er Arne Engelstad: **Interart**. Gjennom epokene med litteratur, bildekunst og musikk, Fagbokforlaget 2000.

Gransk slekta di – og få innsyn i framtida

"Slektforskning er noe eldre folk driver med," sa en ungdomsskoleelev. Ja, ofte er det slik, men barn og ungdom har også nytte og glede av å skaffe seg viten om den nærmeste slekta si. Kjennskap til forfedrene gir trygghets- og tilhørighetsfølelse. Det er en verdifull basis i ei urolig og omskiftelig tid. På internett kan vi finne slektstavlene til "kjentfolk", som for eksempel Barbie og Donald Duck. Tegneren Carl Barks laget en slektstavle for innbyggerne i Andeby – der ingen har foreldre!

Vil du vite noe om hvordan du selv får det i framtida, så bør du notere opplysninger om foreldrene og besteforeldrene dine. En start kan være å fylle ut det enkle slektskjemact på den følgende siden. Når du studerer notatene om slektningene dine, kan du få antydninger om hvordan du og dine etterkommere vil få det i framtida. Genene spiller en større rolle enn mange tror.

Du vil sikkert oppdage særtrekk som går igjen hos flere av dine slektninger. Positive egenskaper som for eksempel utholdenhet, grundighet, skapende ferdigheter av forskjellig slag, er trekk som du kanskje kan utvikle. Studier av nære slektninger gir også antydninger om levealder og kroppsutvikling. Selvsagt vil du finne både positive og negative anlegg.

Det fins mange bøker som gir rettleiding i slektsgranskning. På internett har blant andre DIS-Norge gode tips til ferske slektforskere. Her gis det opplysninger om hvordan en kan starte og hvordan en kan komme videre. I slektsgranskning gjelder regelen, den som leter, finner.

Besøk eldre slektninger

Den absolutt beste kilden for alle som driver slektsgranskning, er de eldre som lever i dag. Slik granskning gir glede og gode opplevelser til mange. "Jeg søkte etter aner og fant venner," er et kjent sitat. Ta med kassettspiller eller videoopptaker og gå på besøk til oldeforeldre og besteforeldre og andre slektninger. De aller fleste vil gjerne snakke om slekta og er glade for å få besøk. Lurt er det å bla igjennom gamle fotoalbum mens dere snakker og spilleren går. Da får du mange opplysninger om personer, bygninger og landskap m.m. som du vil ha stor glede av senere. Spør om viktige hendinger i personenes liv, yrker, særtrekk, hobbyer, helse, klesdrakt og andre opplysninger som gjør personene "levende". Det fins sikkert fotografier også, slik at du kan beskrive personene.

I arkivene finnes det mye spennede stoff

Det er først når en har sikret seg så mye stoff som mulig fra de levende kildene at det er tid til å tenke på det skriftlige som fins i arkivene. Men husk; det er sperrefrist på det meste av arkivmaterialet fra det forrige og dette århundre. Det vil si at opplysninger ikke blir frigitt før et visst antall år etter at personene døde. Eldre skoleprotokoller der du kan lese karakterene til dine slektninger, har for eksempler 60 års sperrefrist. Skattelistene derimot, som forteller om den enkeltes inntekt og formue, er det ingen sperrefrist for. I byene startet disse i 1860-åra.

Gi ei slektstavle i gave

Lag ei slektstavle, stor eller lita. Gi den i gave til søsken, foreldre, besteforeldre, oldeforeldre og andre slektninger. Bedre gave kan ingen få. Dessuten er den praktisk talt kostnadsfri for giveren. (Det er lurt å koste på ei ramme. Da blir den hengt opp.)

Giveren har hatt glede av å lage den. De personene som har blitt spurt om opplysninger, har gitt disse med glede. Kanskje har giveren fått en interessant hobby, slektsgranskning? Lykke til!

Skriv en tekst om **SLEKTA DI**

Fyll inn navn i flest mulig av rubrikkene i skjemaet nedenfor. Føy gjerne til opplysninger om fødselsdatoer og år m.m. Dersom det kan skaffes opplysninger om bosted, yrker o.l., er det nyttig. Når du har kommet i gang med dette arbeidet, vil du sikkert syns det er interessant. Mange har slektsgransking som hobby og setter stor pris på denne aktiviteten. Foreldrene dine, besteforeldrene og andre kan sikkert hjelpe deg med nyttige opplysninger.

På biblioteket kan du låne bøker som gir veiledning om slektsgransking.

Bruk også internett.

Når du har samlet en del stoff, skriver du tekst om slekta di. Velg selv en passende sjanger.

Søsken	Jeg	Søsken		
Mor		Far		
Mormor	Morfar	Farmor	Farfar	
Oldeforeldre		Oldeforeldre		

Sjangertransponering

Kjente tekster i fremmede sjangerdrakter

“Elevane skal kunne uttrykke seg i ulike sjangrar -” L97 s. 124

Ved hjelp av sjangrene orienterer vi oss i litteraturen. Sjangrene er språket om litteratur - akkurat som grammatikken er språket om språket.

Hver sjanger har sin egenart, sine spilleregler. I det ligger både en styrke og en begrensning. Når vi får i oppgave å skrive i en betemt sjanger, har vi samtidig fått beskjed om måten stoffet skal presenteres på. Tenk f. eks. på de sjangerkrav som stilles til et eventyr, et formelt brev, en vits osv.

Vi får god kjennskap til sjangrenes egenart ved å lese litteratur. Enda nærrere kjennskap får vi til sjangrene når vi skriver og må følge sjangerspillereglene. Men når vi prøver å overføre en tekst fra en sjanger til en annen (sjangertransponering), kommer de typiske sjangertrekkene spesielt godt fram.

Nedenfor ser du noen tekster der innholdet står i fremmed sjangerdrakt.

Hvilke kjente tekster skjuler seg bak hver av disse notisene?

Hva skjer med tekstene når stoffet blir overført fra en sjanger til en annen?

Snakk om det i klassen.

1 Hønsetjuven fikk svi

En ung mann bosatt på Haugen var nylig utsatt for et betydelig tap da han lot hønene sine løpe fritt i naturen. Reven dukket opp og drepte ei høne. Men mannen var ikke rådvill. Han kastet en stein etter reven og drepte hønsetjuven på flekken. Nå får mannen ha hønene sine i fred for denne tjuven i alle fall.

2 Skulle kjøpe grønnsåpe, men forsvant

En bonde som skulle til byen for å kjøpe grønnsåpe til kona si, etterlyses. Han ble sist sett hos Jakob skomaker der han drakk store mengder brennevin. Mulige opplysninger bedes gitt til kona Nille.

3 Fødselsdagsbarnet sovnet under festen

(utdrag)

Svært mange av dyra i skogen var samlet til dette fødselsdagslaget. Blant talerne var den store elgen. Det ble servert mye god mat, og da det led utpå kvelden sovnet fødselsdagsbarnet like godt. Men festen fortsatte likevel.

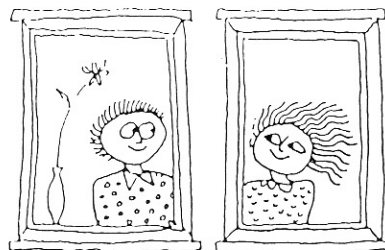
4 Bruden røvet fra bryllupet

Under bryllupet på Hægstad hendte noe helt uvanlig. Bruden stengte seg inne på stabburet. Et ung mann fra bygda, kjent som en stor løgnhals, brøt seg inn på stabburet, kastet brura over skulderen og løp til skogs med henne. Store mannskapsstyrker leter nå etter de forsvunne.

Sjangerslektskap, finn «fremmede» sjangrer

Mange av sjangrene er i slekt, det vil si at de kan være nokså like i formen som de framstår i. Her er tre sjangrer som er i familie: komedie – tragedie – revy.

Alle disse kan framføres på en scene. Vi kan bruke en samlebetegnelse på alle tre, nemlig teater.

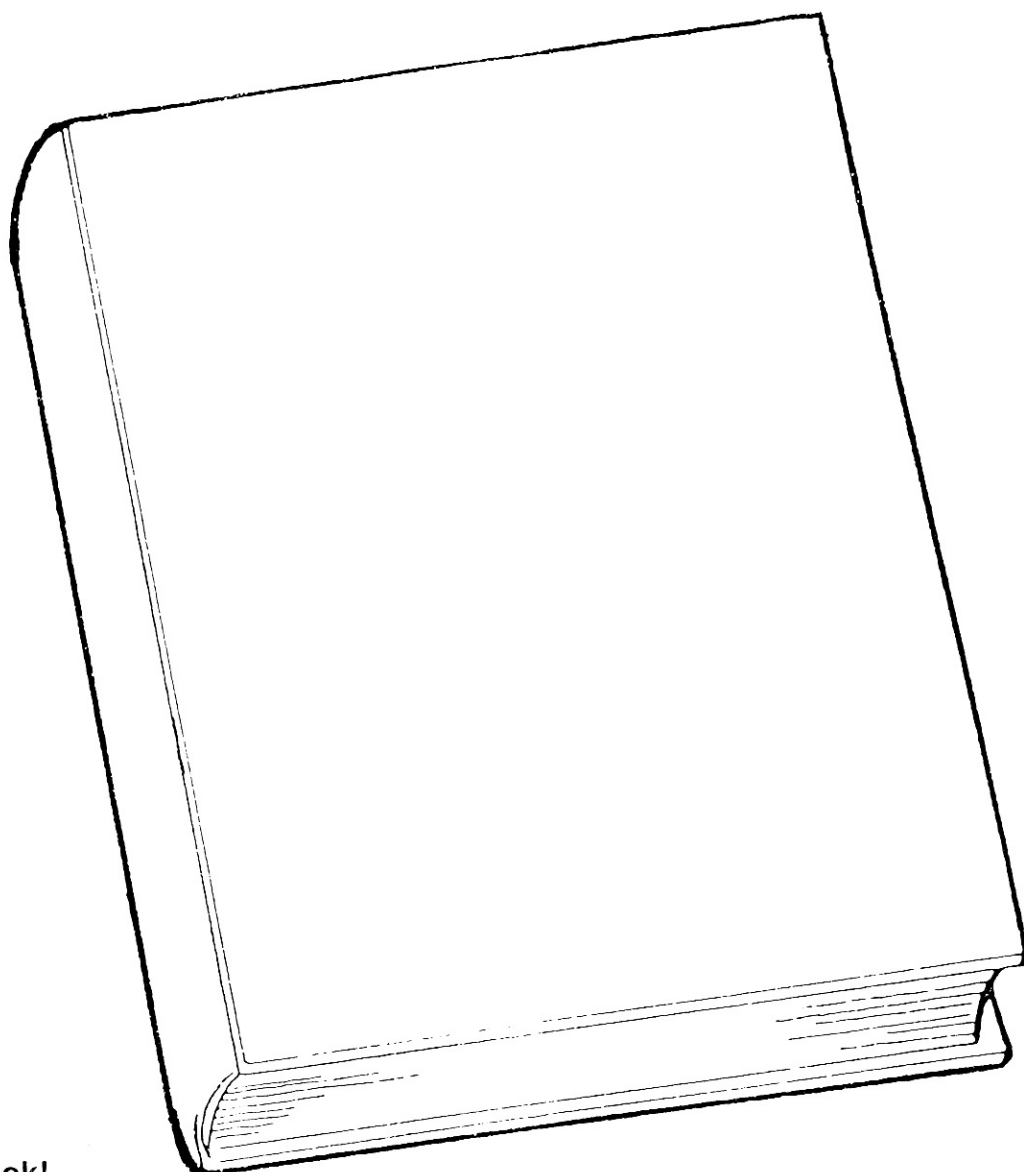
HVILKEN SJANGER PASSER IKKE SAMMEN MED DE ANDRE?

Nedenfor er fire sjangrer satt opp i grupper. Tre av dem er i familie, en passer ikke sammen med de andre.

- 1) Skriv ned den «fremmede» sjangeren på den åpne linja. (Bruk gjerne oppslagsbok.)
- 2) Plukk ut fra de «fremmede» sjangerorda den bokstaven som tallet bak hver rubrikk viser.

Dersom du har løst oppgaven rett, vil de tolv bokstavene danne et ord som er sentralt i forbindelse med sjangrene.

1 Novelle - preken - tale - foredrag			5
2 Artikkel - eventyr - sagn - fabel			4
3 Skrøne - vits - intervju - anekdote			3
4 Sang - vise - salme - gåte			3
5 Stev - lokk - brev - bårsull			3
6 Biografi - memoarer - dagbok - hørespill			3
7 Annonse - oppskrift - bruksanvisning - instruksjon			1
8 Avisnotis - sketsj - referat - reportasje			4
9 Opera - musikal - syngespill - bruksanvisning			3
10 Graffiti - ordspråk - fyndord - tragedie			2
11 Regle - kåseri - rim - ordramse			4
12 Roman - enakter - skuespill - komedie			5

1. Velg ei bok!

2. Skriv bokas tittel
3. Skriv navnet på forfatteren
4. Er boka illustrert? Hvem har laget illustrasjonene?
5. Hva tror du boka handler om?
.....
.....
6. Skriv boktittel og forfatternavn på perm og rygg på boka som er tegnet øverst på denne siden. Lag gjerne ei enkel tegning som høver til bokas tittel.

Viktige sider i ei fagbok

B

– når du skal gjøre deg kjent med boka

Vær oppmerksom på at ikke alle bøker inneholder alle de sidene og de opplysningene som er nevnt på dette arket. Derfor kan ikke alle spørsmål bestandig besvares

1. FORSIDEN	Her fins vanligvis et bilde samt tittel og forfatter.
Velg ei bok, noter tittel, forfatter og navn på den som har laget
(tegnet, fotografert e.l.) omslaget (forsiden).

.....
..... |
| 2. FORTITTELBLAD | Her fins foruten forfatter og tittel også forlag, utgivelsessted- og
år. – Noter forlag, utgivelsessted og utgivelsesår.

..... |
| 3. TITTELBLAD | Her fins foruten forlag og utgivelsesår også navnet på landet der
boka er trykt, trykkeriet og ISBN.
Noter land, trykkeri og ISBN.

..... |
| 4. BAKSIDEN | Her fins en kort beskrivelse av innholdet, dette kalles vanligvis
bokas vaskeseddel. Skriv av den første linjen av bokas
vaskeseddel.

..... |
| 5. BOKRYGGEN | Her gjentas forfatter, tittel og forlag.
Skriv av det som står på bokryggen

..... |
| 6. INNHOLDSLISTE | står vanligvis fremst i boka. Har boka «di» innholdsliste?
Noter i tilfelle første kapitteoverskrift.

..... |
| 7. REGISTER | står oftest bakerst i boka, alfabetisk ordnet.
Har boka «di» register?
Noter i tilfelle de tre første opplysninger i registret.

..... |

Fingerte intervju med historiske personer

Det er spennende og lærerikt å lage intervju med historiske personer. Slike fingert eller tenkte intervjuer kan baseres på skrifter som intervjuobjektet har etterlatt seg. Det kan være biografier, brev, dagbøker, intervju, regnskapsbøker, fødselsdagsomtaler og lignende. Andre kilder kan være båndopptak eller intervju med personer som kjente vedkommende. Viktig er det at kildene som er brukt i et tenkt intervju, alltid blir oppgitt så nøyaktig som mulig.

Dersom det er diktere som skal intervjues, kan også stoff hentes fra verkene deres, men da må en passe på å bruke uttalekser der dikteren taler på egne vegne, ikke på vegne av en oppdiktet person. Viktig er det å få med mer enn bare biografiske opplysninger fra vanlige oppslagsverk. Intervjuet må for eksempel vise hva slags mennesker dikterne er, hvordan de opplever arbeidet sitt og hvilke mål de har med forfatterskapet sitt m.m.

Radioen sender nå og da fingerte intervjuer. Programskaperen Yngvar Ustvedt lagde for noen tiår siden en hel serie med slike intervjuer med de mest kjente norske dikterne fra Ludvig Holberg til Arnulf Øverland. Disse programmene stimulerte lytterne til å lese de gamle mesterne på nytt eller for første gang. Intervjuene er trykt i to bøker, "På klingen" (1974) og "På tomannshånd med dikterne" (1976).

En del forfattere vil ikke ha noen oppmerksomhet omkring seg selv. De gjør seg utilgjengelig for offentligheten. Slik var det for eksempel med både Henrik Ibsen og Olav Duun. Begge nærmest hatet journalister og fotografer. Begge var påpasselig med å brenne brevene som de mottok.

Moderne biografier vil vise fram hele personen

I det siste tiåret er det utgitt en lang rekke biografier som gir oss nære og allsidige bilder av kjente forfattere. Vi blir kjent med forfatterne på godt og vondt. De framstår nå som mer levende mennesker. Tidligere var ofte forfatterne og kjentfolk ellers skildret som opphøyde, lytefrie personer. I mange skolebøker henger dessverre denne ensidige framstillingsformen igjen.

Når vi har et sannere bilde av forfatterne, blir det mer spennende å fordype seg i skjønnlitteraturen. I utgangspunktet skriver forfatterne om seg selv og sine egne opplevelser, men tilpasser stoffet etter de aktuelle situasjonene som de fører personene sine opp i. For leserne blir det interessant å finne sporene etter forfatternes liv og opplevelser i litteraturen.

I de senere åra har vi fått biografier som kaster nærlys på mange av våre mest kjente forfattere som Henrik Ibsen, Bjørnstjerne Bjørnson, Alexander Kielland, Johan Borgen, Sigrid Undset, Knut Hamsun, Hulda og Arne Garborg, Agnar Mykle, Alf Prøysen, Aksel Sandemose og flere. Helt fersk fra sommeren 2002 er Torvald Steens bok om Snorre Sturlason. På internett fins mange interessante kilder.

Tenkt intervju med Olav Duun

Olav Duun er den av de store forfatterne våre som vi vet minst om. Han gjorde alt han kunne for å skjule seg for offentligheten. Han nærmeste hatet journalister og fotografer. Når han fikk forespørsel om intervju, sa han at han ikke hadde noe å fortelle. Bøkene er talerstolen min, pleide han å si.

Duun mislikte svada og tomme ord, det gjaldt også svulstige 17. maitaler. Sammen med noen kjente hørte han en gang 17. maitalen i Holmestrand, der han bodde i 31 år. Etter talen fikk de se en full mann som stod og støtte seg til en bauta - og spydde. Da kom følgende bemerkning fra Duun: "Sjå, der står det enda ein og held 17. maitale." Intervjuet nedenfor er bygd på utdrag av brev som Olav Duun skrev.

"Du opplevde sikkert mye spanande i ungdomstida. Fortel!"

"Ungdomstida mi er det lite å fortelle om. Eg vaks opp på garden, ein av Duun-gardane, som far min kjøpte da eg var seks år. – og var med i arbeide på garden og rodde vinterfiske i ni vintrar, var med i litt sommarfiske og." (1937)

"Du likte å lesa i ungdomsåra?"

"Fekk lite tid til å lesa, dikta visst støtt, men skreiv det sjeldan ned, gudskjelov. Da eg såg at det aldri vart tid til slikt heime, for eg til lærarskolen i 1901, enda eg var lite huga på lærar-yrket; det ga fritid, det var det einaste." (1937)

"Kva er viktig for deg når du les ei bok?"

"Ei bok kan lesast på mange vis, og resultatet blir der etter, men ein ting undrar meg, og det er at folk ikkje legg merke til om personane lever. (...) Personar som lever forkynner alltid eitkvart. Dei andre aldri. Ikkje for meg i alle fall." (1932)

"Det er sjeldan vi ser bilete av deg i avisa. Kva kjem det av?"

"Eg blir gørr-lei av å sjå maska mi i avisene – det er nok at eg lyt sjå henne kva gong eg rakar meg. Eg tykkjer heller ikkje om å sjå bilete av andre folk for ofte, eg hata salige Nansen i lang tid for dette åsyne dei for og flagra med støtt." (1932)

"Vil du skrive andre sjangrar enn roman?"

"Eg er fordømt (av meg sjøl) til livsvarig roman, men enno har eg ikkje gått i gang med sjølve levebrødsromanen." (1930)

"Får du nok tid til lesing og skrivning ved sida av skolearbeidet?"

"Eg har berre dei timane på formiddagen, sia gløymer eg heilt at eg er lærar. Enda blir det for lita tid, serleg til å lesa." (1921)

"Kva meiner du om dei som melder bøkene dine i avisene?"

"Det var nokre år at mest ikkje eit Kristiania-blad nemnte bøkene mine, og det vesle som var, vart teke med tong. Det er no det med meg at eg har skrive alt for mange." (1919)

"Fortel kva som bender når du skriv deg fast. For det bender vel?"

"To, tre gonger kvar vinter. Så snur eg meg beint ifrå det og er kar, men før veka er ut, går eg og et negler og små-svært. (...) Så kjem det, sjølsagt, men tvi fan for dagar, og verre er det gjerne for dei eg deler hus med." (1917)

"Korleis likar du skrivearbeidet? Er det bognadsamt?"

"Eg hatar å skrive, om det så berre er brev, papir ser meg usympatisk ut, burde aldri vore oppfunne." (1939)

Alle svarene som Duun gir i dette intervjuet, er hentet fra brev han skrev til forskjellige personer. De to første svarene står i brev til litteraturprofessor A. H. Winsnes. Han skulle bruke stoffet i ei litteraturhistorie han arbeidet med.

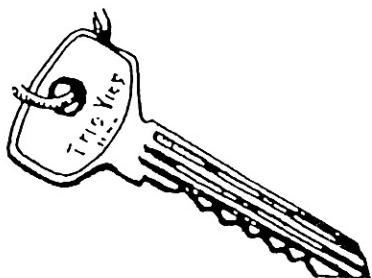
Svar 3, 5, 6 og 7 stammer fra brev til Vetle Vislie som var Duuns norsklærer på Levanger Lærerskole 1901–1904. Vislie ga Duun støtte og oppmuntring i skrivearbeidet og var hans brevvenn helt til han døde i 1933. Svar 4 er hentet fra et brev til Duun skrev til sin forlegger, Olaf Norli. Svar 8 står i et brev til dikter-vennen Tore Ørjasæter, og svar 9 er utdrag fra et brev til Duuns tyske forlegger, Max Tau.

Snakkebobler fylles med tekst 1

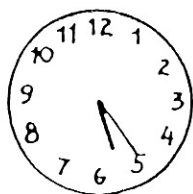
Skriv replikker – minst 30 ord.

Hva vil du si i disse situasjonene? Fyll ut snakkeboblene.

Framfør replikkene

- a) Du treffer en klassekamerat som nettopp har mistet nøklene sine. Han/hun er fortvilet og ber deg om hjelp. Hva svarer du?

- b) Du har avtalt å møte en venn/venninne i byen kl 17.00. Nå kommer du alt for seint. På lang avstand ser du at han/hun er sur. Du må unnskyld deg. Hva sier du?

- c) Du synes at milkshaken du har kjøpt, smaker rart. Hva sier du når du går tilbake til gatekjøkkenet for å klage?

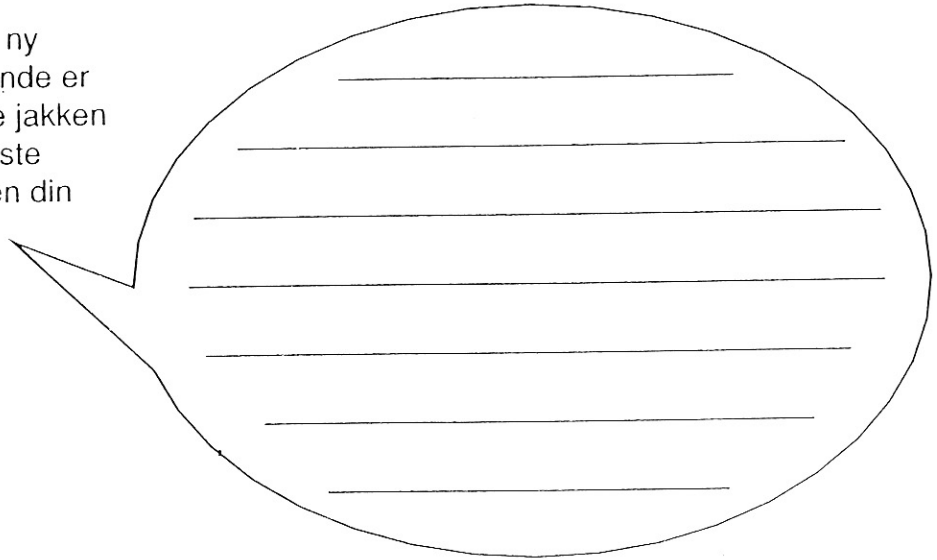
Snakkebobler fylles med tekst 2

Skriv replikker – minst 30 ord.

Hva vil du si i disse situasjonene? Fyll ut snakkeboblene.

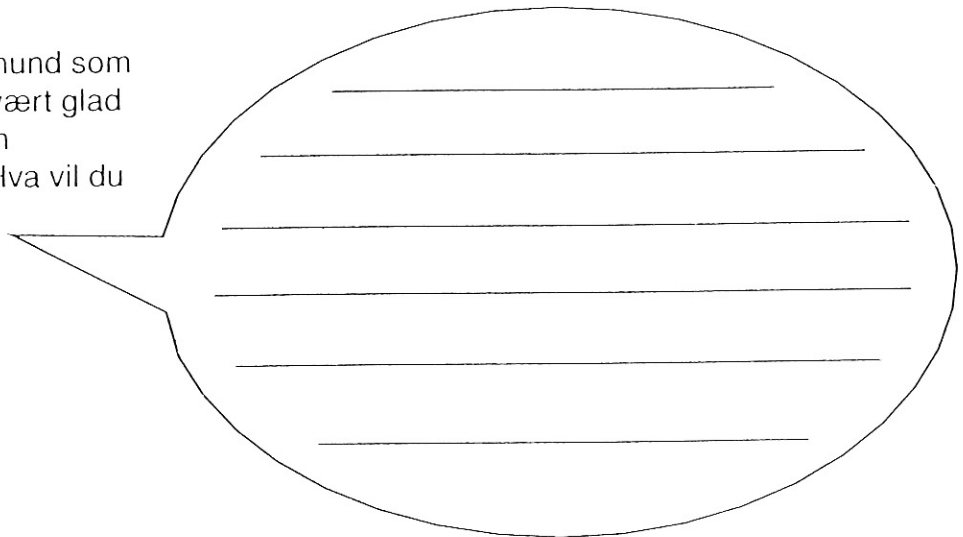
Framfør replikkene

- d) En kamerat har fått ei ny jakke som vedkommende er stolt av. Du synes ikke jakken er fin. Hva vil du si første gang du ser kameraten din bruker denne jakka?

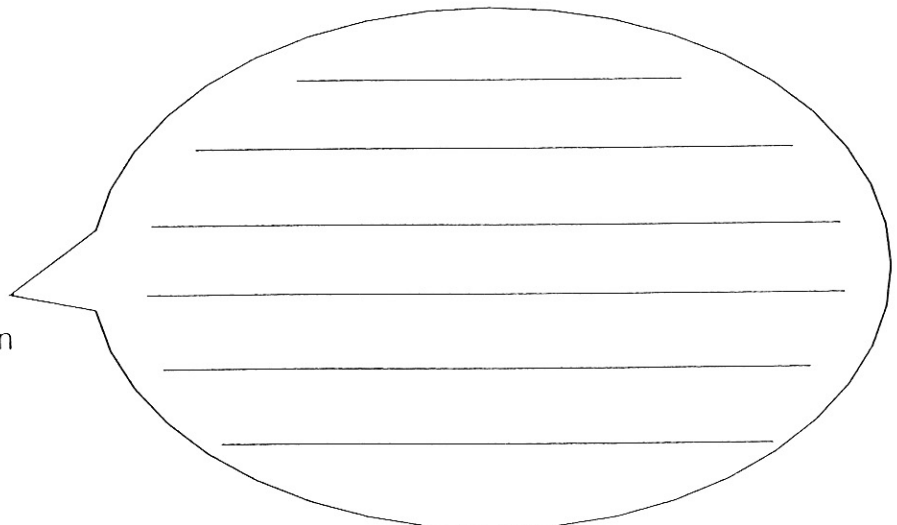
A large speech bubble with a tail pointing towards the text on the left. Inside the bubble are eight horizontal lines for writing.

- e) Vennen din eier en hund som vedkommende er svært glad i. En dag blir hunden overkjørt og drept. Hva vil du si til vennen din?

A large speech bubble with a tail pointing towards the text on the left. Inside the bubble are eight horizontal lines for writing.

- f) Du ser at kameraten din stjeler en kalkulator på en butikk. Hva vil du si til kameraten din?

A large speech bubble with a tail pointing towards the text on the left. Inside the bubble are eight horizontal lines for writing.

Plakaten - sjangeren alle leser

Plakater er kanskje det massemediet som leses mest. Ingen står som eier av dette mediet, alle kan bruke det. Derfor kan vi si at plakaten er det mest demokratiske av alle mediene.

Alle får en eller annen gang bruk for å lage en plakat om et arrangement eller at utforme et oppslag der vi gjør kjent at vi har noe vi vil selge, eller vi etterlyser noe vi har mistet. I alle tilfeller må plakaten eller oppslaget utformes slik at folk legger merke til dem og raskt oppfatter budskapet vårt.

Oppgaver

- 1 Lag ei liste med eksempler over hvem som bruker plakater og oppslag for å informere folk. Etter at alle har skrevet sine individuelle lister, bidrar alle til ei "storliste" som skrives på tavla.
- 2 Hvor kan plakater og oppslag presenteres for publikum? Skriv ned dine svar. Drøft deretter svarene i klassen.
- 3 Din klasse skal invitere alle elevene på årstrinnet til en fest på skolen. Lag forslag til en plakat som innbyr til dette arrangementet. Drøft på grunnlag av forslagene hva som må stå på en slik plakat. Hvilke krav skal vi stille til skrift og utforming (layout)?
- 4 Utarbeid forslag til plakatoppgaver som klassen skal arbeide med. Elevene velger mellom oppgavene som er laget og utformer plakater.
- 5 Lag klassens plakatudstilling. Hver elev presenterer sin plakat med noen ord. Kanskje kan det foretas en avstemning som kårer de beste plakatenes?

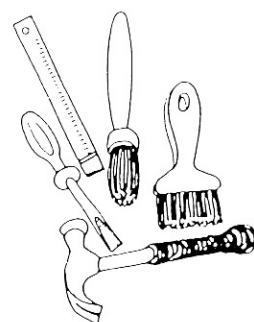
Forslag til ekstraoppgave:

Når klassen nå har arbeidet med plakatlaging og er blitt "eksperter" på dette feltet, er tiden inne til å tilby sine tjenester i nærmiljøet. Kontakt en eller flere forretningsdrivere og spør om de er interessert i at dere lager reklameplakater for noen av varene som de selger. Når avtalene er i orden, kan dere besøke forretningen og velge ut de varene dere vil reklamere for. Skaff dere nærmere opplysninger om vareslagene slik at dere har en solid kunnskapsbakgrunn når dere lager plakatenes. Det kan bli moro å se sine egne plakater i butikkvinduene, ikke sant?

Reklame for norskfaget

Plakater blir ofte brukt for å reklamere for bestemte saker.

Lag plakater der dere reklamerer for skolefag, bøker, yrker e.l.

Slik gjør jeg det:

Små drypp fra lærer til lærer

Lærerens private lille nynorskordliste

Å rette skriftlige elevarbeider er tidkrevende, spesielt mye tid tar det å rette sidemålstekster på nynorsk. En blir stadig overrasket når en ser hvilke skrivemåter de nye ordlistene godkjenner.

Det kan være praktisk at læreren lager sin egen vesle ordliste med nynorske "overraskingsord". Da sparer en seg bryet med å slå opp for å kontrollere om for eksempel ordene Norge, søvn og ansikt kan skrives slik på nynorsk.

"Snart er det vel bare ikkje, ein, eit, eg, kven, kva og korleis igjen av nynorsken," sa en trofast "nynorskretter" nylig.

Spill små pantomimer i ledige øyeblikk

Drama er et sentralt emne både i M87 (Her er drama det ordet som har de fleste sidetallshenvisningene i stikkordsregisteret) og i L97. (Den nye læreplanen mangler merkelig nok stikkordsregister!) Mye tyder på at drama ikke får så stor oppmerksomhet som læreplanene krever. En sentral grunn til dette er at lærerne tenker for stort når det gjelder drama. Da blir det strevsomt å sette i gang.

Bruk de små dramaformene, for eksempel pantomimen. Her kreves ingen store forberedelser med kulisser, kostymer og rollehefter m.m.. Det er bare å sette i gang når det blir litt tid til overs eller når det er behov for litt avveksling. Her er noen enkle pantomimeoppgaver:

1 Hvilket yrke utfører jeg nå?

Elevene får i oppgave å framstille forskjellige yrkesutøvere. Medelevene gjetter hvilke yrker de enkelte viser.

2 Hvilken idrettsøvelse er dette? Øvelsen kan også vises baklengs.

3 Hvilket hverdagsgjøremaal utfører jeg nå? Eksempler her kan være sykling, eggsteiking, å lage matpakke m.m.

Sett i gang. Elevene syns det er morsomt.

Oppmuntring på gule lapper - "strokes"

Når en eller flere elever har holdt et foredrag, spilt et rollespill eller utført en litt større innsats i klassen, gjør det så godt å få litt ros.

La klassekameratene skrive noen oppmuntrende ord på en gullapp. Så går en etter en fram til foredragsholderen og klistrer sin lapp på et stort ark som ligger på foredragsholderens pult. Bare positive bemerkninger er tillatt i denne sammenhengen. Motiverende for alle. Metoden er selvsagt amerikansk, den brukes i arbeidslivet og kalles "strokes", altså et vennlig verbalt klapp på kinnet.

Svapatipak, hva er det?

Vi som var så heldige at vi fikk gå i en skole der det ble krevd litt utenatlæring, lærte oss en del underlige huskereglene. For å huske alle ordklassene satte vi sammen et mystisk ord av førstebokstavene i hver av ordklassene (et akronym). Her er ordet: Svapatipak. Smak på det, rop det ut i klassen. Et livaktig og sprettent ord, ikke sant!

HUSK: Spørsmålet er begynnelsen til all kunnskap.

Norsknyttts midtsider

Etterdikting – kjent dikt får en ny vri

Når vi skriver etterdikt, låner vi deler av originaldiktet, for eksempel begynnelseslinja. På den måten får vi hjelp til å komme i gang med etterdiktinga.

Vi kan også låne enkelte ord og ordsammenstillinger her og der i originaldiktet, men hoveddelen av diktet må vi selv dikte. Idéen til en ny vri på et dikt må være vår egen.

Vi kan gjerne etterligne formen på et dikt, som for eksempel linjelengdene og antall linjer. Det er helt nødvendig når vi etterdikter sanger. Etterdiktinga av folkevisa Håvard Hedde er et eksempel på det.

Folkevisene har levd på folkemunne i mange hundreår. Vi kjenner ikke navnet på en eneste folkevisedikter. Typisk for folkevisene er at de har enderim og omkvede (refreng).

Original folkevise

HÅVARD HEDDE

Eg heiter Håvard Hedde
og er så ven en kar.
No vil eg bort og gifta meg
og ryddja meg ein gard.

Omkved

Eg bur oppunder fjell,
og jenta har eg lova,
eg svik ho inkje hell.

Etterdikting

ANTON HANSEN

Eg heiter Anton Hansen
og er så barsk ein kar.
Eg køyrer ein Suzuki
og jobbar på ein bar.

Omkved

Eg bur i boligblokk,
ei sambu vil eg ha meg
Ho Anna flytter nok.

Oppgaver:

- 1 Lag vers om flere personer. Fortell om noe som er typisk for personene. Du kan dikte om utseende, om hobbyer, om drømmer og framtidsønsker m.m. Du kan gjerne «låne» noen ord fra versene om Håvard Hedde.
- 2 Lag tegninger av Håvard og Anton – eller av de andre personene som du skriver om.

Nedenfor finner du diktene SLEGGJA av Olav H. Hauge, SOLSIKKEDIKTET av Harald Sverdrup og SÅ RART av Inger Hagerup. Les diktene.

SLEGGJA

Eg er berre
ei sleggje.
Eg stend der no.
Eg lyt berre til
når det røyner på.

SOLSIKKEDIKTET

Først dikter jeg en grønn spire,
så et blad til høyre,
så et blad til venstre,
siden dikter jeg en grønn stengel
og aller øverst dikter jeg solen
og når solen ikke er mer
dikter jeg et hundre stjernefrø
og byr himmelens fugler å ete,
jeg ber dem likevel å spare
ett av mine frø.
Så dikter jeg døden.

SÅ RART

Så rart å være flaggermus
og flakse rundt fra hus til hus
og gå til sengs i trærne.
Men er det noen som forstår
hvordan den kan få sove når
den henger etter tærne?

Norsknyttts midtsider

Oppgaver:

- 1 Lag et redskapsdikt etter samme mønster som Olav H. Hauge har brukt i diktet SLEGGJA. Bruk jeg-form, og prøv om du kan få like mange linjer som i SLEGGJA. (Husk at redskaper også fins på et kjøkken.)
- 2 Lag et dikt som har samme oppbygging som SOLSIKKEDIKTET.
- 3 Skriv dikt der du låner de 3–4 første ordene fra Inger Hagerups dikt. Så fortsetter du videre på egen hånd.

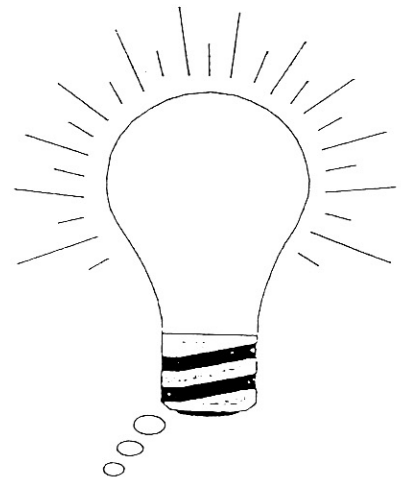
Her er et par prøver:

Eg er berre
ein sleikjepott.
Tek det annan reiskap
ikkje får med.
Inga sløsing
med ressursane
der eg er med.

H

Først dikter jeg
en overskrift.
Så dikter jeg
en linje
og så en linje til.
Og til slutt
har også jeg fått
et dikt

Elevdikt

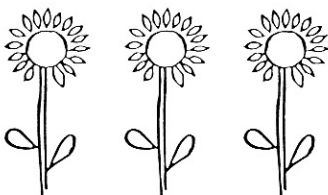
Etterdikting av fødselsdagssanger m.m.

Når vi skal dikte en fødselsdagssang eller hyldningssang til en person, kan vi ta utgangspunkt i kjente sanger, helst sanger med enkle melodier. Her er et par eksempler. Du kan dikte flere vers til disse personer eller andre. Syng sangene i klassen.

Vi digger Magne

Melodi: Blant alle lande

Blant alle Magner
i øst og vest,
er Magne C. den
vi digger mest.
Vet alt om hester,
er scrable-mester,
er glup og grei.

Til Kristina på 15-årsdagen

Melodi: Tyrolleri, hurra

I dag er det fest
i det KRISTINSKE hjem.
Krisalleri, tinallera.
For her feirer Kristina
tre ganger fem.
Fem alleri, hurra.
Og gaver det får hun
i massevis ja.
Kristina smiler
og takker så glad.
Takk alleri, takk allera
takk alleri, hurra.

Vi arbeider med brukssjangrene

Her presenteres noen oppgaver der du kan nytte bruks-
sjangrene. For å svare godt på oppgavene, må du skaffe
deg kunnskaper om emnet, du må sette fantasien i sving
og øve opp evnen til å plukke ut stoff som er vesentlig.
Sist, men ikke minst, krever brukssjangrene et presist
og klart språk.

1 Innkast eller innspark på fotballbanen.

I fotballens barndom var innkast ukjent. Når et lag spilte ballen ut over sidelinja, fikk motstanderen innspark fra det stedet der ballen ble spilt ut. For mer enn hundre år siden ble innspark erstattet med innkast. Nå ivrer enkelte fotballinteresserte for å få innført innspark igjen. En av fordelene med innspark framfor innkast er at spillet kommer forttere i gang igjen, sier de. Men det fins også andre fordeler.

Fotballklubben din vil gjerne prøve ordninga med innspark i en privatkamp og har invitert motstanderen til å drøfte saka. Du skal holde et innlegg om denne saka på møtet. Skriv innlegget ditt.

Overskrift: Innspark eller innkast på fotballbanen.

2 Skolens skjulte liv

Alle som har vært elever, vet at der foregår mye på skolen som læreren ikke ser. Lapper og hemmelige signaler utveksles mellom elevene, mobbing og erting foregår, det jukses, hærverk begås osv. Skriv om det skjulte liv ved din skole. Du kan velge mellom disse sjangrene: Rapport, dagbok, reportasje, intervju, enkét eller brev. Lag selv ei fengende overskrift.

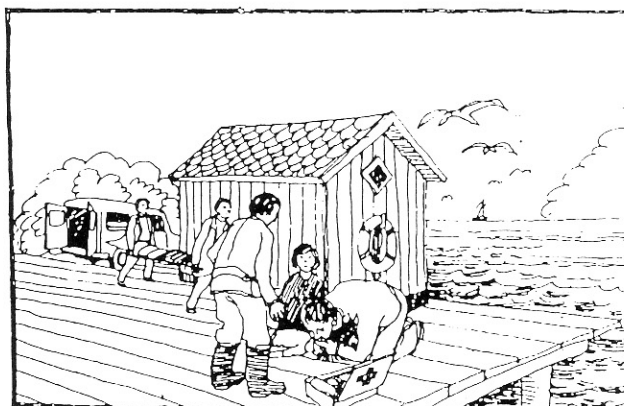
3 "Et sted i Norge"

Du er blitt spurt av et ungdomsblad om å skrive en artikkel om heimplassen din i serien "Et sted i Norge". Først og fremst skal du skrive om de tilbud heimplassen din gir ungdommen. Videre er det naturlig å fortelle litt om natur, næringsliv og andre ting som du syns folk bør vite om heimplassen din.

Lag selv overskrift på artikkelen.

4 Vis respekt for sjøen

Tegninga viser en situasjon på ei brygge. Hva tror du har skjedd før denne situasjonen utviklet seg? Hva hender her på tegninga? Hva tror du vil hende etterpå? Hva mente folk som så dette hende? Skriv om dette. Du kan velge mellom. brev, reportasje, avisnotis og dagbok. Lag selv overskrift på teksten din.

Synonymer og antonymer på kryss og tvers

Kryss 1

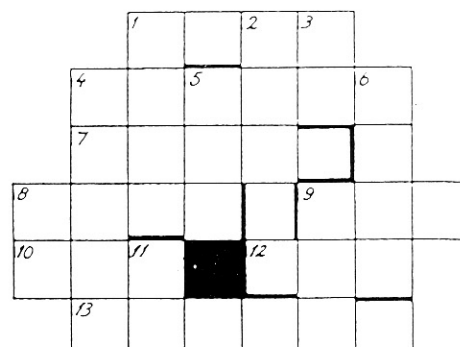
Vannrett:

1. Synonym til uttaler
4. Antonym til mett
7. Synonym til forkaste, kassere
8. Antonym til dag
9. Antonym til frisk
10. Synonym til ledig, ubundet
12. Asbjørnsen og . . . , eventyrsamlere
13. Synonym til søvnige

Loddrett:

1. Antonym til søtt
2. Synonym til greie, klare (omvendt)
3. Synonym til ordne (om senger)
4. Antonym til hvitt
5. Antonym til flittig
6. Antonym til slurvet
8. Nr. 14 og nr. 6 i alfabetet
9. Belegg innvendig i murpipa
11. Sport (omvendt)

Hvor lang tid tror du at du bruker for å løse disse kryssordene? _____ min.

Kryss 2

Emne: Synonymer og antonymer

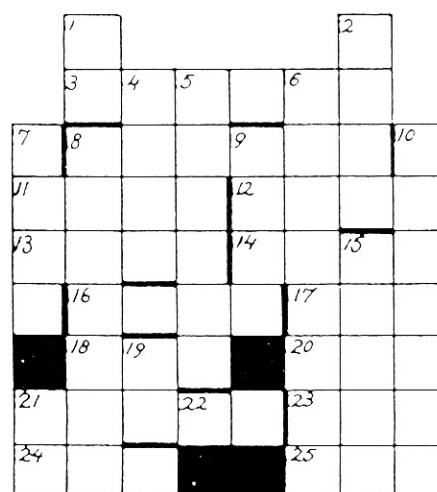

Vannrett:

3. Synonym til sanke (f.eks. bær)
8. Antonym til mett
11. Synonym til ansikt
12. Synonym til jobb, stilling
13. Synonym til «satt fyr på»
14. Synonym til klovn, bajas
16. «- da horte jeg fra - - - - en gjøk som gol: Ko-ko.»
17. Synonym til værelse (omvendt)
18. Antonym til moll
20. Synonym til haste, skynde seg
21. Synonym til ape, etterlikne
23. Antonym til fattig (omvendt)
24. Synonym til føle, fornemme
25. Vektenhet (fork.)

Loddrett:

1. Synonym til herm, etterlikn!
2. Synonym til spekulér, bruk hodet!
4. Synonym til flammen (gammelt ord)
5. Tykk ullirakk som har fått navn etter et sted i Irland
6. Steintøy laget av leire
7. Synonym til hyppig, titt
8. Antonym til 7 loddrett
9. Antonym til tykk
10. Synonym til menn, karer
15. Synonym til stille, fredelig
19. Synonym til steinrøys
21. Synonym til eie, besitte

Kryss 3

Emne: Synonymer og antonymer

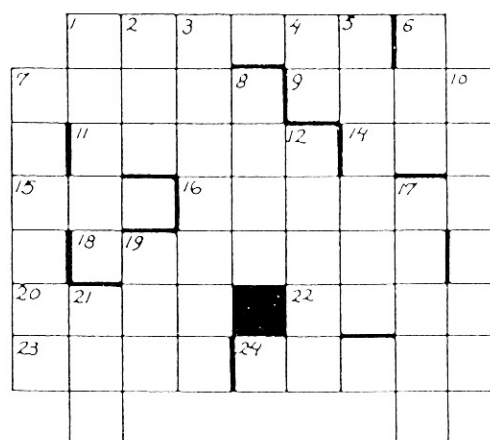

Vannrett:

1. Synonym til glad, lystig
7. Antonym til skilles
9. I bålet (omvendt)
11. Synonym til tilbakerreise (fremmedord)
14. Synonym til stort rom
15. Synonym til fottoy
16. Synonym til søvnige
18. Synonym til krangler
20. Synonym til sta
22. Synonym til mosjon
23. Synonym til skrike
24. Antonym til tomme (f.eks. om et billass)

Loddrett:

1. Antonym til lyst
2. Antonym til inne
3. Antonym til dagene
4. Synonym til lever, eksisterer
5. Synonym til stemmer
6. - - - Glomstulen
7. Antonym til finner
8. Antonym til søtt
10. Antonym til huske
12. Synonym til korrigere
17. Synonym til sorgelig
19. - - - spelman (omvendt)
21. Antonym til dårlig, mangelfull

SVENSKE SMIL – tekstsida

- 1 Fröken frågar i skolan:
– Nå, Kent, kan du ta ut satsdelarna i den här meningen: «Anders vill inte ha tårtan.» Vad är Anders i dette fallet?
– Inte riktigt klok.

- 2 Kanibalen besökte sin granne för att se på dennes nyförvärvade frysbox. Han blir mycket imponerad och frågar:
– Hur mycket rymmer den?
– Jag vet inte så noga, men dom två som bar hit den fick i alle fall plats.

- 3 Läraren trött:
– Lisa, lyssnar du aldrig til samvetet?
– Nä, vilken kanal är det på?

- 4 – Är inte din far hemma?
– Jodå. Han är ute i lagårn hos grisarna. Det är han som har röd mössa på sej.

- 5 – Pappa, kan du skriva i mörker?
– Ja visst, min pojke. Varför frågar du det?
– Jo, skulle du vilja skriva under mitt betyg?

- 6 – Varför har ni tre par glasögon?
– Jo, ett par har jeg når jag läser, ett par når jag arbetar och ett par når jag leter efter dom två andra.

- 7 Doktorn till en liten skolgosse vid läkarundersökningen:
– Har du några besvär med öronen eller näsan?
– Ja, dom är alltid i vägen når jag tar av tröjan, svarade gossen bekymrat.

- 8 Två örnar satt på en klippa då ett jetplan flög förbi.
– Den hade bråttom du, sa den ena örnen.
– Skulle inte du också ha det om du hade eld i stjärten?

- 9 Två bilister möts på en alpväg utan möjlighet att komma förbi varandra. En måste alltså backa men ingen är villig. Den ena vevar ner rutan och skriker:
– Jag backar minsann inte för en idiot!
– Men det gör jag, svarar den andre och backar.

- 10 Två hästar gick och betade i lugn och ro i en hage. Plötsligt kom en annan häst mot dem i full galopp och gnäggade högt:
– Kuta genast, grabbar, traktorn har gått sönder!

- 11 – Trist tillställning det här - ska vi gå?
– Tyvärr inte. Det är jag som är värdinnan.

- 12 Den lilla musmamman var ute och gick med sina barn. Plötsligt mötte de en stor katt. Musmamman reste sig på bakbenen och pep: - Vov, vov, vov! Katten lomade då bort och musmamman sa till barnen: - Där ser ni vilken nytta man har av att vara språkkunnig!

Oppgaver til SVENSKE SMIL

1. Hvor hører overskriftene hjemme?

Her er overskriftene til vitsene på vitsearket. Hvilken vits hører hver av disse overskriftene til?

- a. Ekte hestekrefter
- b. Plages med nesen og ørene
- c. Stor fryseboks
- d. Underskrift i mørket
- e. Rygget for en idiot
- f. Ild i stjerten
- g. Grammatikk og bløtkake
- h. Samvittighets-kanalen
- i. Far har rød lue
- j. Briller til alt
- k. Pinlig for vertinnen
- l. Nyttig med språkkunnskap

Framfør vitsene

Spill vitsene som små sketsjer – på svensk selvsagt. Fordel rollene som fortellere, hester, ørner, mus m.m.
Husk: Snakk høyt, tydelig og langsomt.
Lykke til!

2. Ordjakt 1

Oversett disse svenske ordene til norsk. (Alle de svenske ordene her er forskjellige fra de norske).

a) glasögon	e) backa (verb)	i) frågar
b) betyg	f) pojke	j) nyförvarade
c) tyvärr	h) tårtan	k) mössa
		l) besvär

3. Ordjakt 2

Finn norske ord og uttrykk som svarer til disse svenske ordene. (Her er de norske og svenske ordene nokså like).

a) frysbox	e) satsdelerna	i) i lugn och ro	l) har du några besvär
b) stjärten	f) gnäggande	j) kuta genast!	m) hur mycket rymmer den?
c) samvetet	g) språkkunnskap	k) har gått i sönder	n) lomade bort
d) jetplan	h) tillställning		

Norskkryst 3 – 2002

Kryss

A

Kryss

B

18 vassrett i kryss A

Kryss C

Vassrett:

1. Nr. 18 i alfabetet
4. Møbel
6. Til å binde med
10. Ordklasse
12. Treslag
13. Gir varme
15. Raskt fly
16. Teikn for romartal 5
17. Bakparten
19. Falsk
20. Antonym til *gammal*
21. Strid, trassig
22. Del av skodespel
23. I vers
25. Jentenamn
27. Visesongaren (framandord)

Vassrett:

1. --- spelmann
3. Hospital
7. Land i Europa
9. Trege, langsame (omvendt)
11. Motsett av *inn*
12. Fin grus
14. Skaldyr
17. Beltet (omvendt)
18. Gruppe på tre musikarar
19. Motsett av *gammalt*
20. Tal
21. Verktøy som finst på tresløyden

Vassrett:

1. Land i Europa
6. Preteritum (fortid) av å *skytte*
8. Presens (notid) av å *vere*
11. Motsett av *fast*
12. ... de Janeiro, by i Brasil
13. Gutenamn
15. Himmelretning
17. Sanseorgan
19. Farge i flagget vårt
22. Fiende
23. Ujamn, knudrete
24. Ferd, tripp, utflukt
27. Falle, stupe
28. Varmen

Loddrett:

1. Skred
2. ... os, sjømann
3. Vekene før jul
4. Setningsledd
5. Setningsledd
6. Bakparten
7. Ukjend (framandord)
8. Del av Bibelen (fork.)

Loddrett:

1. Skinn med hår
2. Belegg på jern o.l.
4. Ta på seg klede
5. Årstid
6. Hylte, ropte
8. Av same meining, samd
10. Olsen, Eva, Jan, Hansen o.l.
12. Ullprodusent
13. --- raude skjerfet
14. Storfugl
15. Setje føtene på bakken
16. Lovord, skryt

Loddrett:

1. På foten
2. Preteritum av å *skjere*
3. ... tokeino i Finnmark
4. Snylte-insekt, kan leve på menneske
5. Nektingsord
7. Meine, hevde
9. Uorden
10. Motsett av *tørre*
11. Blad
14. Frakte, skikke
15. Gutenamn (tittel på ei bok av Bjørnstjerne Bjørnson)
16. Motsett av *søtt*
18. Jentenamn
20. Forkorting
21. Fugl
25. Hyl, skrik

Nynorsk

12 loddrett

i kryss A

9. Eigedomspronomen (fleirtal)
11. Antonym til *surt*
14. Tidsavsnitt (fork.)
16. Ordklasse
18. Preteritum av *finne*
19. Husdyr (omvendt)
21. Antonym til *søt*
24. To vokalar
26. Månefase

Bruk dei store trykkbokstavane når du løyser kryssord!

A B C D E F G H I J K L M N
O P Q R S T U V W X Y Z Æ Ø Å

Norskkryss 3 – 2002

Nynorsk

Emne: Synonym

Loysinga sender du til
NORSK-NYTT v/Jon Hildrum,
postboks 399, 7801 NAMSOS
innan 2. november 2002. Du
deltok då i loddrekninga om
ungdomsbøker.

Litteraturnøttene må også
knekkjast om du skal vere
med i trekninga om bøker.

Knekk litteraturnøtter Nedanfor står namn på ti kjente forfattarar.

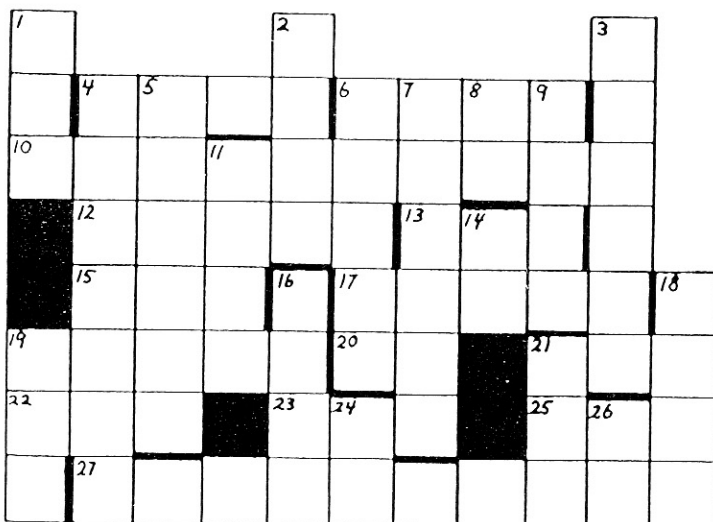
Henrik Wergeland, Alf Prøysen,
Sigrid Undset, Snorre Sturlason,
Henrik Ibsen, Ludvig Holberg,
Petter Dass, Jostein Gaarder, Ivar
Aasen, Knut Hamsun

1. Skriv namna på forfattarane i
tidsrett (kronologisk) rekkjefølgje
etter fødselsara. Den eldste skal
stå først osv.

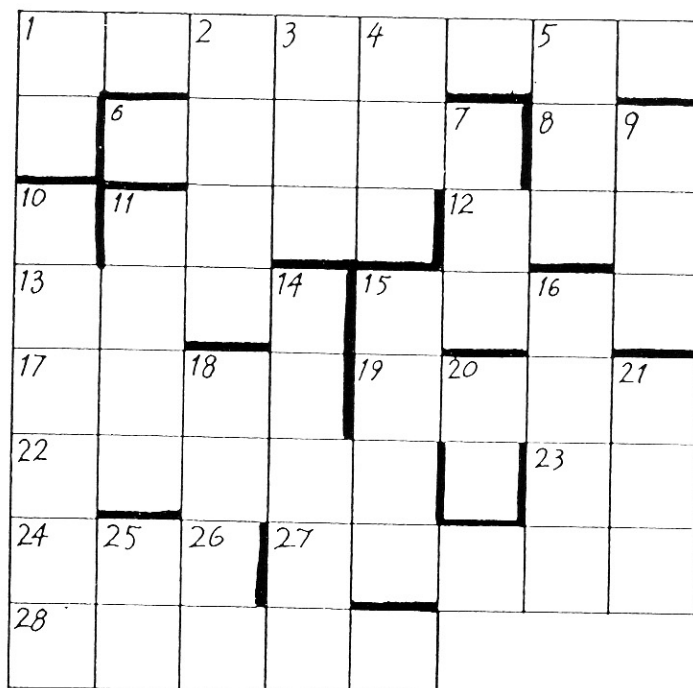
2. Bak kvart forfattarnamn skriv du
tittelen på tekst (roman, skode-
spel, song e.l.) av forfattaren.

Skriv vakkert og tydeleg
på baksida av arket.

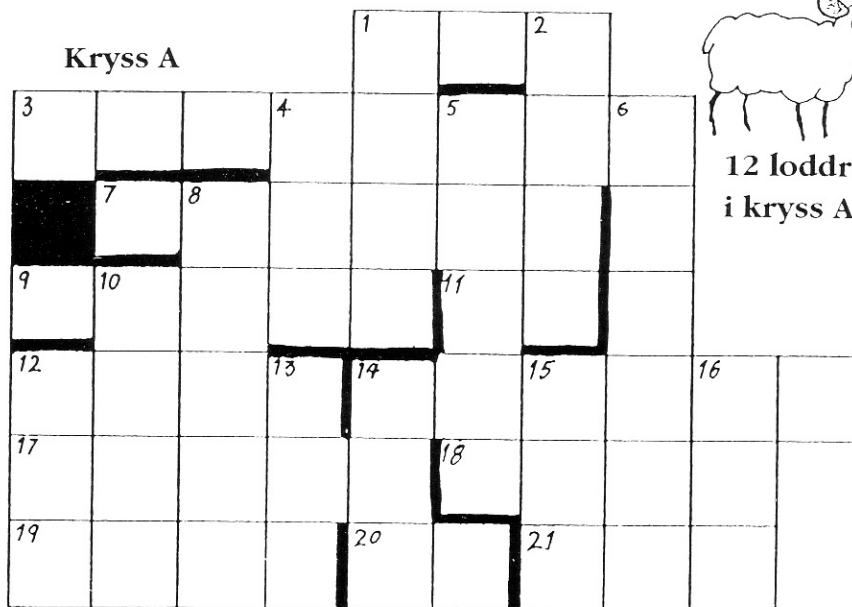
Kryss C

Kryss B

Kryss A

12 loddrett
i kryss A

Namn:

Klasse:

Skole:

Adresse:

Kva syns du om vanskegraden?

☐ lett ☐ middels ☐ vanskeleg

Norskryss 3 – 2002

VANNRETT

- 1 Kjemisk symbol for svovel
- 2 Antonym til konkrete
- 11 Tonetrapper
- 12 Makte, greie
- 14 Poststed 2490 (Hedmark)
- 15 Dyreungen
- 16 Seire
- 17 Lita dør, luke
- 18 To vokaler
- 19 Buskapen, besetningen
- 22 Presang
- 24 Jobber, sliter
- 25 Fisk
- 26 Øver
- 29 Fisk/kommune i Møre og Romsdal
- 30 Trollet
- 31 Skorpe på sår
- 32 Treslag
- 34 Tidsrom
- 35 Spise
- 36 Emne
- 37 Snakk! Prek!
- 39 Lysglimt
- 40 Rengjør!
- 42 To like konsonanter
- 43 By i Norge
- 44 Foran intetkjønn
- 46 Som 34 vannrett
- 47 Hanndyrene
- 50 Oppbevaringsplass (omvendt)
- 51 Vokal
- 52 Klokka
- 54 Jentenavn
- 55 Hæerta, overta
- 59 Umoden/landskapstegning
- 61 Hagebær
- 64 Som 35 vannrett
- 66 Trøtt, maktesløs

Bruk de store trykkbokstavene (versalene)
når du løser kryssord

ABCDEFGHIJKLMNO
PQRSTUVWXYZÆØÅ

Bokmål

24 loddrett

LODDRETT

- 1 Skarp, nyslipt (omvendt)
- 2 Antonym til passivt
- 3 Fane, emblem
- 4 Krypdyrene
- 5 Snakke, prate
- 6 Grei, ærlig
- 7 Fattige
- 8 Skilletegn
- 9 Tall
- 10 Uforfalsket, original
- 13 Den bokstaven vi bruker mest
- 18 Trener
- 20 Fantastisk fortelling
- 21 Mark, område
- 22 Melmat
- 23 Inneha, rå over
- 24 Stor fugl
- 25 Antonym til søte
- 27 Antonym til fattig
- 28 Hovdyr
- 32 Varmekilden
- 33 Slo leir, tok spisepause
- 35 Flott, overdådig
- 38 Kommune i Akershus
- 40 Tilbakereise
- 41 Førstemann, vinner
- 43 Drikkekar, kopp
- 46 Vokal
- 48 Oppdretter
- 49 Norsk dikter (1833–1908), skrev bl.a.
«Trolde» og «Familien på Gilje»
- 50 Velstående, pengesterke
- 53 Fjære sjø
- 56 Pålegg
- 57 Antonym til fjern (omvendt)
- 58 Eksisterer, lever
- 60 Gripe, stjele (omvendt)
- 62 Fart, hast
- 63 3,14
- 65 Som 13 loddrett
- 66 Som 1 vannrett

Norskryss 3 – 2002

Bokmål

Også oppgavene nedenfor må være rett utfylt om du skal være med i trekningen om bokpremier.

Hvilke forfattere har skrevet om disse personene? (Du kan velge blant forfatternavna i rammen nederst på arket).

1. Emanuel Desperados, Ludvik

2. Matilda, Danny

3. Robinson Crusoe, Fredag

4. Sofie

5. Harry Potter

6. Rosa, Benoni

7. Elling

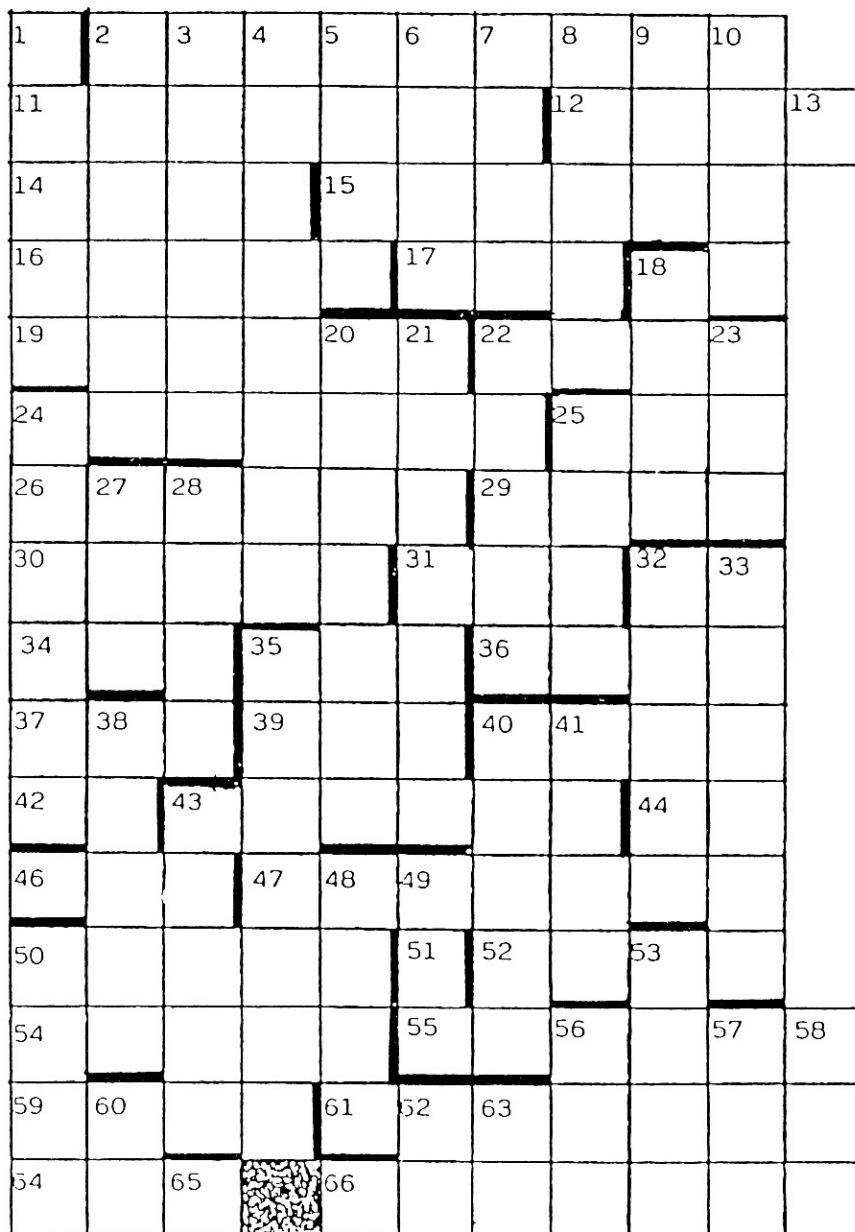
8. Brødrene Løvehjerte

J. K. Rowling, Knut Hamsund, Roald Dahl, Kjell Aukrust, Astrid Lindgren, Jostein Gaarder, Ingvar Ambjørnsen, Daniel Defoe.

Når du har løst kryssordet, sender du løsningen til NORSK-NYTT v/Jon Hildrum, postboks 399, 7801 NAMSOS innen 2. november 2002. Du deltar da i loddtrekning om ungdomsbøker.

24 loddrett

Navn:

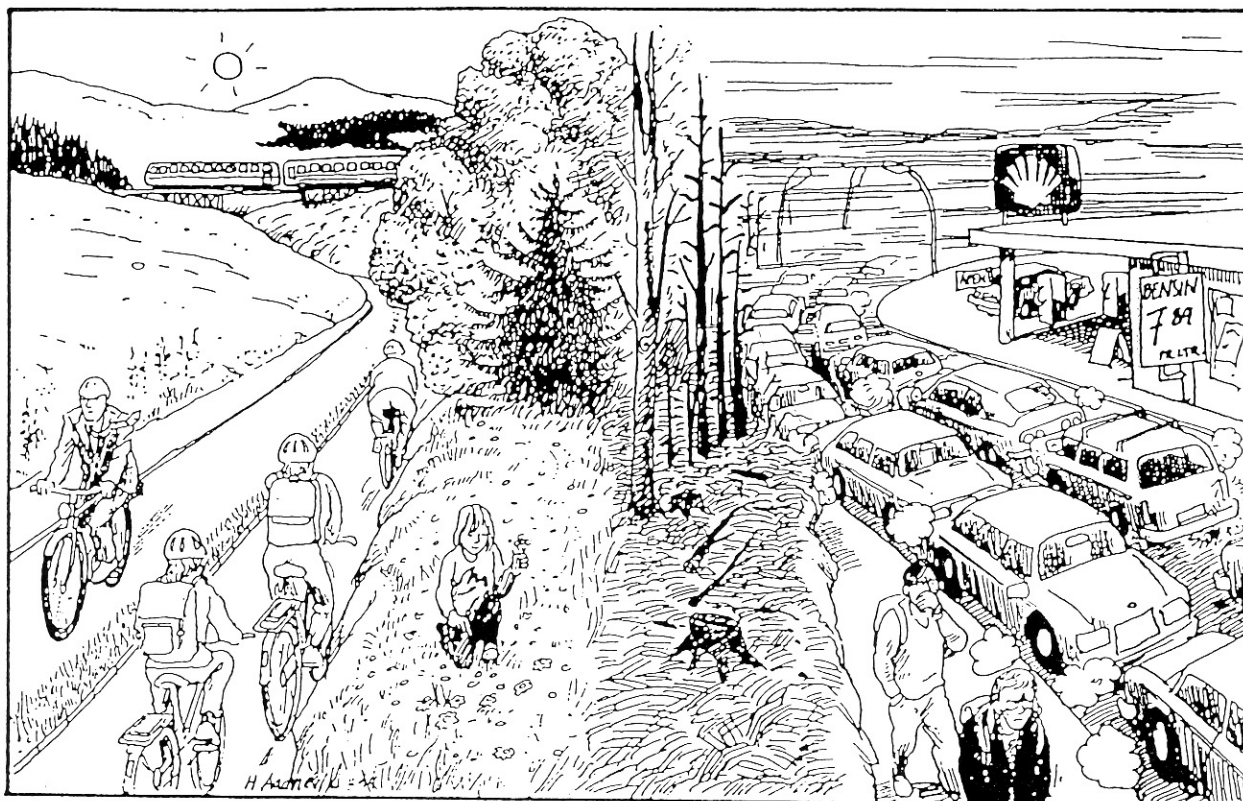
Klasse:

Skole:

Til eleven: Du skal skrive EN av oppgavene.
Skriv nummer og overskrift på oppgaven din.

LANGSVAROPPGAVER

1 MILJØET I FRAMTIDA

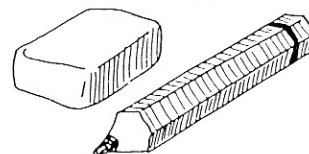
Her ser du to framtidsbilder. Hvilke tanker får du når du ser disse situasjonene? Skriv om det. Velg selv en høvelig sjanger, og lag ei fengende overskrift.

2 DET SUNDREVNE BREVET

Du finner en papirtull som du bretter ut. Du skjønner at det er et sundrevet brev som ikke ble sendt. På papirbitene kan du tyde noen løsrevne ord og setningsdeler:

vite det i dag – fortvilet – lamslått – tør ikke si noe – rømme fra alt? – noen som kan gi meg råd.

Hvilke hendinger og hvilke personer ser du for deg når du leser dette?
Skriv det fullstendige brevet slik du tenker deg det har vært.

3 LYKKEN ER Å VÆRE SLANK?

Nesten halvparten av norske jenter begynner å slanke seg som 14-åring. Men bare en av tre slankere er overvektige.

Dette viste en undersøkelse som ble offentliggjort i Tidsskrift for den norske lægeforening 10. august 2002.

"Lykken er å være slank, i alle fall slankere enn jeg er nå."

"Dersom jeg var fire – fem kilo lettere, ville jeg bli mer populær."

Skriv med utgangspunkt i diktet og de andre tekstene en artikkel eller et leserbrev med overskrifta:

Lykken er å være slank?

JEG HATER DERE

"Hvorfor plager dere meg slik?
Henger rundt meg.
Ødelegger meg.
Knekker selvrespekten min.

Jeg nekter å ha mer med dere å gjøre.
Jeg vil at dere skal forsvinne".

Det vil skje i løpet av en måned.
Da vil de være borte for alltid
- de fem overflødige kiloene mine!

"Tjukka"

4 SMS

SMS er en forkorting for **short message service**. Dette er en tekstmeldingsfunksjon som gjør det mulig å sende korte beskjeder (om lag 160 tegn) mellom mobiltelefoner.

I forhold til folkemengden er Norge det landet i verden som har flest mobiltelefoner. Mer enn 90 prosent av tenåringene i Norge har mobiltelefon, og storparten av disse bruker mobiltelefonen først og fremst til SMS.

Hver time sendes det her til lands mer enn 100 000 SMS-meldinger. 84 prosent av alle nordmenn mellom 15 og 25 år sender tekstmeldinger daglig. Minst en natt i uken sender hver femte 13 – 15-åring SMS.

"Et liv uten SMS er utenkelig for meg," sa en ungdom.
"Jeg må ha mobil for å være med i gruppen," sa en annen.
"Jeg tør skrive mer enn jeg ville ha sagt," tilstår en gutt.
Mange ungdommer er blitt "tastaholikere".

Typisk for SMS-språket er at det er effektivt og oppfinnsomt. Bokstaver eller tall brukes som de uttales i hele ord. Forkortinger består ofte av forbokstavene til ordene i en setning.

Språkekspertene mener at SMS-språket ikke har påvirket det vanlige skriftspråk nevneverdig. Kanskje bruker ungdom kortere setninger nå enn før, sier det. Korte setninger er også typisk hos noen yngre forfattere, f.eks. Erlend Loe.

Skriv en tekst om mobilbruk og SMS. Velg selv sjanger og lag en fengende overskrift

5 ALT DU SØKER, STÅR I BØKER

Den har ei Sjel, som ikke tror
Naturen er en åben Bog,
at mosens blege Klippeflor
saa vel som Rosen har sitt Sprog.
Henrik Wergeland

“Berre bok gjer ingen klok”
“Bøkene er våre venner
selv om de snur ryggen til oss”.

Det har kommet på markedet et nytt hjelpemiddel som fører til forbløffende rask læring, samtidig som det kan gi mer spenning og underholdning enn noe dataspill. Det nye hjelpemidlet er kjent som Bygdinn Organisert Kunnskap, oftest forkortet til BOK. Det har mange fordeler sammenlignet med de læremidlene som folk flest har vokst opp med i dag. Det har ingen ledninger, ingen strømkretser som kan fuske. Det er laget helt uten mekaniske deler som kan bryte sammen eller må skiftes ut. Alle kan bruke BOK, til og med barn. Og en kan bruke det overalt – i senga, på do, på bussen, på toget, på badestranda.

Hvordan virker så denne utrolig praktiske oppfinnelsen? BOK er i grunnen bare en mengde papirark. Det kan være hundrevis av dem når BOK skal dekke et stort informasjonsprogram. Arkene er nummerert, slik at de ikke kan brukes i feil rekkefølge. For å gjøre det enda lettere for brukeren å holde orden på arkene blir de holdt på plass av en spesiell låseinnretning som kalles “innbinding”.

BOK er alltid klar til bruk. Det er ikke noe som må kobles til eller skrus på. En kan slå opp hvor som helst, og bla fram og tilbake som en vil.

Innkjøpsprisen varierer etter størrelse og emne. Men den er bare en brøkdel av hva de elektroniske hjelpemidlene koster. (Sjelden dyrere enn ei skjorte!) Og når en først har kjøpt inn BOK, har en ikke noe mer utlegg til vedlikehold. Takket være en smart mekanisme som produsenten har tatt patent på, blir drivkraften skaffet av hjernen til brukeren.

Alt i alt ser det ut til at BOK har store fordeler og ingen ulemper. Vi spår at den har en stor framtid.

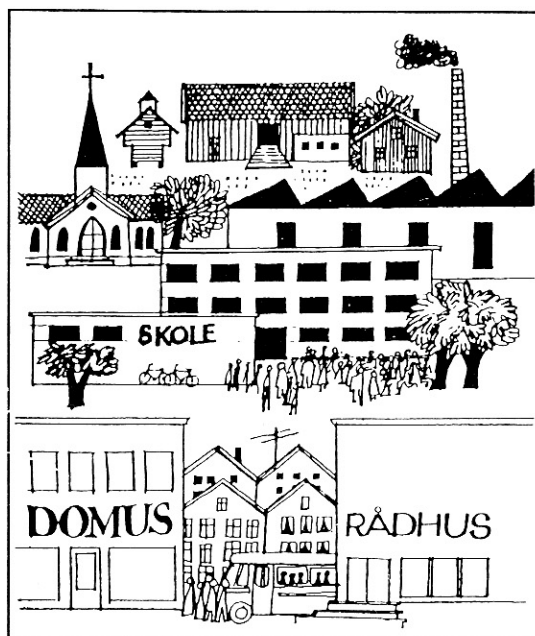
Etter R. Heathorn/P. Moen

Skriv en tekst om bøker. Velg sjanger selv og lag en fengende overskrift.

6 HEIMKOMMUNEN DIN

Du skal skrive en artikkel om heimkommunen din i en turistbrosjyre. Brosjyren er beregnet på norske turister, og du legger vekt på det du tror turistene vil være særlig interessert i å få vite. Det er viktig å trekke turister til heimkommunen din.

Lag overskrift selv

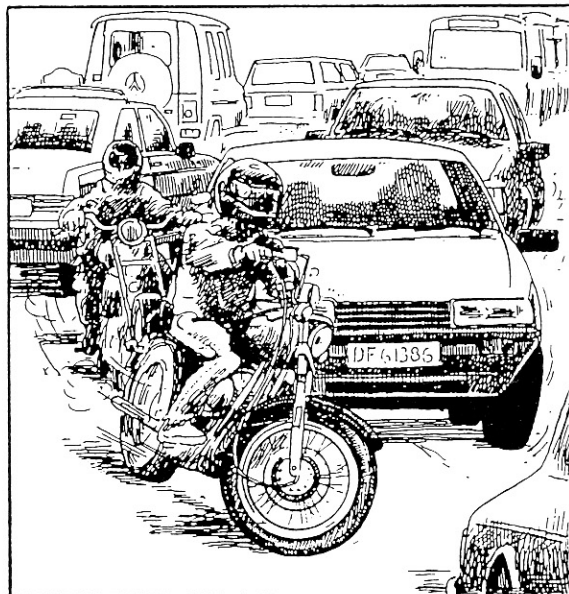

7 UNGDOM OG TRAFIKK

Ungdom i alderen 15-24 år utgjør 14% av befolkningen, men står for nesten 40% av trafikkulykkene.

18-åringene topper statistikken. Kjøreopplæringen er bedre enn noensinne, og antakelig bedre enn i noe annet land. Likevel skjer ulykkene...

Fra "Trafikken og vi"

Hva tror du kan være årsakene til at ungdom topper statistikken over trafikkulykker, og hva kan myndigheter, skole, foreldre og ungdom gjøre for å snu situasjonen til det bedre?

Skriv en tekst. Du kan forme teksten som et brev, en artikkel, et foredrag eller selv velge en sjanger som passer til det du vil skrive.

Overskrift: Ungdom og trafikk

8 Å LEVE SAMMEN

Hvilke tanker gjør du deg å leve sammen med et annet menneske år etter år? Skriv et brev til kjæresten din – en virkelig eller en oppdiktet – der du forteller hvordan du ønsker at dere skal leve sammen.

Overskrift: Å leve sammen

Thi, to som elsker hinanden,
kan volde hinanden mér ondt
end alle de argeste fiender,
som hævner sig jorden rundt;

og to som elsker hinanden,
kan læge de ondeste sår
blot ved at se på hinanden
og glatte hinandens hår.

*Viggo Stüchsenberg
(dansk dikter og lærer 1863-1905)*

9 SAVN

Kanskje du har opplevd å miste noen som du har hatt et nært forhold til. Da har du kjent savnet og tomheten, og du har merket at etterpå kan ingenting bli som før.

Skriv om dette i dagboka di.

Overskrift: Savn

Ordlek for skarpskodde:

Ordleken «Dobbeltord»

Ordleker utvider ordforrådet og skaper variasjon i undervisningen. Ordleken «Dobbeltord» er ikke enkel. Den passer nok best som gruppearbeid.

På den åpne linjen skal det settes inn ord som høver som sluttdel under spalte A og som startdel under spalte B.

Eksempel:

hytte _____ liv _____ redning

Fyll ut:

A	B
1. skrive _____	gevær
2. kontor _____	bein
3. søppel _____	dør
4. brann _____	temmer
5. skole _____	lærer
6. jernbane _____	gang
7. ski _____	kirke
8. syke _____	verksted
9. bokse _____	rom
10. fotball _____	hæl
11. preste _____	skap
12. sol _____	pære
13. ski _____	bånd
14. bok _____	sekk
15. gulv _____	dokke
16. lomme _____	hylle
17. buss _____	rusk
18. bank _____	skap
19. stol _____	krok
20. sykkel _____	medlem

Løsning står på side 33

Moro med rim

I MINNEVERS, RAMSER, RIM OG REGLER

- 1 Les versene, og sett inn ende-rimord der det mangler.
- 2 Foreslå ord på de åpne linjene inne i versene.
- 3 Lag rim og regler selv. Fortsett på regle 7 og andre.

1
Smil, smil alt du _____
selv om du mangler ei tann.

2
Unnskyld den stygge _____,
penna var forgifta.

3
Bildet kommer senere,
bare jeg blir _____.

4
Gift deg aldri med en _____.
Alt han lager bare sprekker.

5
Gid du vil beholde gnisten og g _____!
Hjertelig hilsen Frantsen

6
Har du vondt i magen,
så gå til Per i _____.
Legg deg på en _____,
så får du smake pisk.
Så blir du bra i magen.

7
Anne Malene i _____ mala hus
selger _____ og kake og _____.
Har du penger, så kom og kjøp.
Har du ikke, så stjel og _____.

8
Øye kan se.
Munnen kan _____.
Men gråten i hjertet
kan ingen se.

7
Spiser du graut,
blir du stor og _____.
Spiser du egg,
får du bart og _____.
Spiser du sei,
blir du kjekk og _____.
Spiser du smør,
blir du skrumpen og _____.

8
Kua og katta og _____
gjekk ein tur på isen.
Så kom det ein mann
med ein stokk i si _____
og jaga dei i land.

9
Tante Amalie,
tante Amalie,
hvorfor halter du så?
Jeg kan ikke for det,
jeg kan ikke for det.
Jeg har så vondt i ei _____.

10
- Høne pøne svart og fin,
legg et egg i lommen _____.
- Nei, jeg legger egg på strå,
det skal kongens tjener _____.

11
Telle til en
og telle til to.
Høna går aldri med
strømper og _____.

Telle til tre
og telle til fire.
Mannen han falt,
og vi måtte _____.

Telle til fem
og telle til seks.
Den som er troll,
blir nok gift med ei _____.

Telle til sju
og telle til åtte.
Katta har fanga
ei mus og ei _____.

Telle til ni
og telle til ti.
Regla er slutt,
og vi skal ha _____.

Syng og skriv

Et bibliotek –

Melodi: O, Tannenbaum –

Et bibliotek, et bibliotek
har stoff for alvor og for lek.
Ja, les deg lærd og lykkelig
på prosa og på poesi.
Et bibliotek, et bibliotek
har stoff for alvor og for lek.

Et bibliotek gir tanken flukt
med utgangspunkt i åndsprodukt.
Et bibliotek er møteplass
for tankestrømninger en masse.
Et bibliotek gir tanken flukt
med utgangspunkt i åndsprodukt.

Et bibliotek er mer enn bok,
bruk medier som gjør deg klok.
Her kan du film og bilder se.
Her skaffes stoff per EDB.
Et bibliotek er mer enn bok,
bruk medier som gjør deg klok.

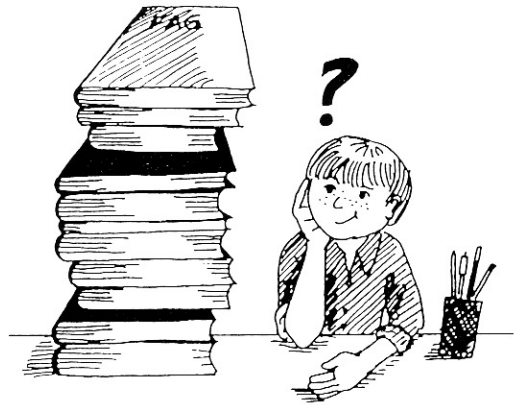
Et bibliotek, et bibliotek
har stoff for både lærd og lek.
Et bibliotek byr på så mangt
som gjør ditt liv mer interessant.
Et bibliotek, et bibliotek
har stoff for både lærd og lek.

Jon Hildrum

At the library

This is a lovely place to be
The books are everywhere
And I can read them here
Or take them home and read them
there.

It is a kind of secret place
Where I can enter in
And no one tells me where to stop
Or where I should begin.

Oppgaver:

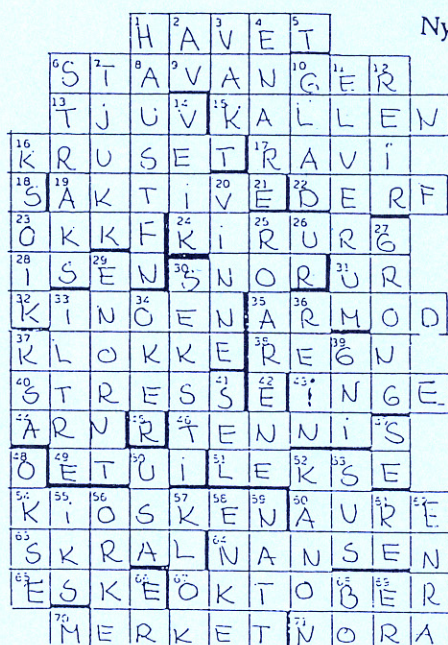
- 1 Slik skal mitt ønskebibliotek være.
Fortell og tegn.
- 2 Skriv flere vers på biblioteksangen.
- 3 Hvilke bøker m.m. ønsker du deg i
skolebiblioteket? Sett opp ei liste.
Drøft listene i klassen før de leveres
til skolebibliotekaren.
- 4 Gjendikt det engelske diktet til
norsk. Du kan selv velge om du vil
skrive i bunden eller ubunden form.
- 5 Lag et slagord som på en fengende
måte sier noe om den nytten og gle-
den vi kan ha av å bruke biblioteket.
Lag gjerne tegninger til slagordene.
- 6 Lag en fargerik plakat som oppfor-
drer folk til å bruke biblioteket mer.

The books sit waiting on their shelves
As friendly as can be
And since I am a borrower
They all belong to me.

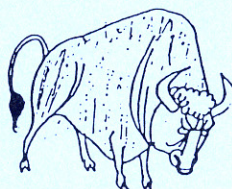
Ukjent forfatter

Kryssordløsninger – Norsknytt 2-2002

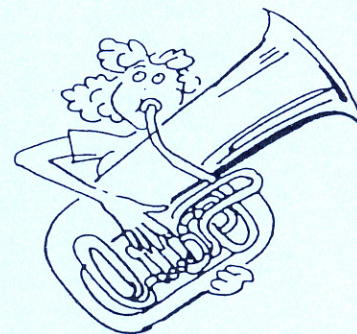
Bokmål

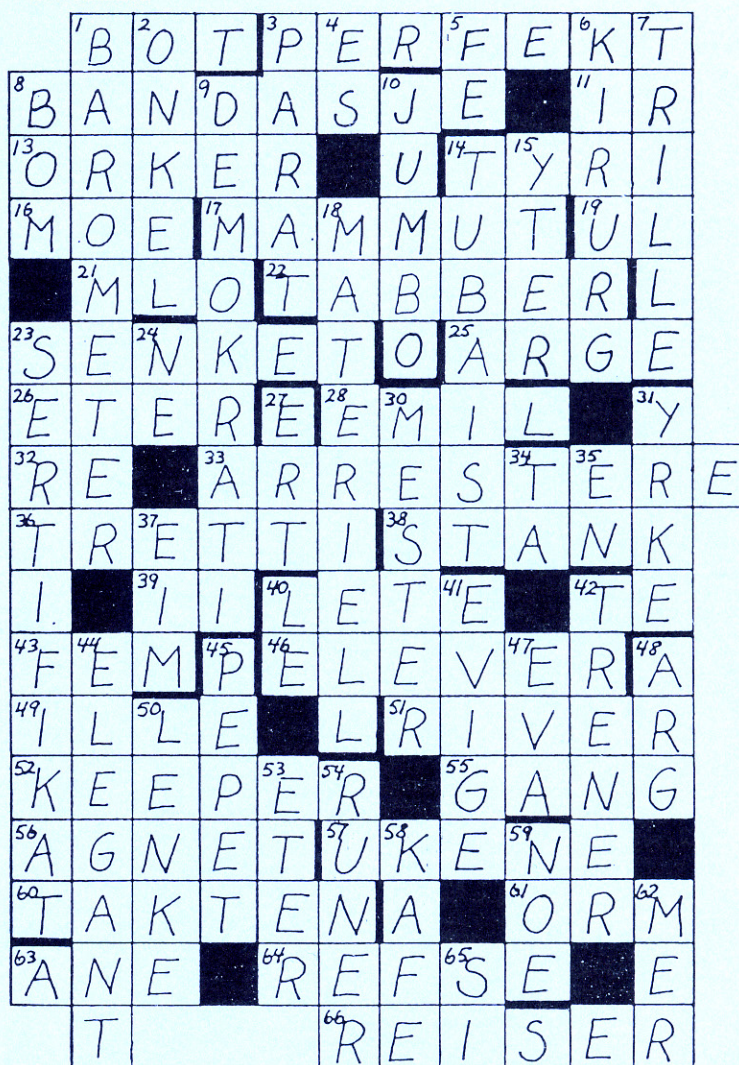
Nynorsk

48 loddrett

Bokmål

Ordlek for skarpskodde

Ordleken «Dobbelord» – Fasit

Forslag til losning:

A		B
1. skrive	maskin	gevær
2. kontor	stol	bein
3. søppel	bil	dør
4. brann	slange	temmer
5. skole	fag	lærer
6. jernbane	skinn	gang
7. ski	stav	kirke
8. syke	bil	verksted
9. bokse	hanske	rom
10. fotball	sko	hæl
11. preste	kjole	skap
12. sol	lys	pære
13. ski	løype	bånd
14. bok	rygg	sekk
15. golv	fille	dokke
16. lomme	løk	hulle
17. buss	lomme	rusk
18. bank	bok	skap
19. stol	bein	krok
20. sykkel	styre	medlem

Ordleken står på side 30.

Fra en elevtekst:

“Han trodde an skulle bli blind, og det så han mørkt på”.

Sanglimerick

Melodi: Maren i Myra

ELGVASK

En elg vaska rygg, buk og bein.
Han skrubba og gnei så han skein.

:/ Det var elgjakta snart
derfor så han det klart
at nå passa det godt å bli rein:/

Jon Hildrum

NORSKnytt

Norsknytt 3 - 2002

Innhold

- 1 Vekk leseleden
- 2 Kryssordløsninger 2 - 2002
Diktet er en gåte
- 3 Tidslinje gir oversikt og viser fellestrekk
- 4 Gransk slekta di - og få innsyn i framtida
- 5 Slegtstavle
- 6 Kjente tekster i fremmede sjangerdrakter
- 7 Sjangerslektskap, finn fremmede sjangrer
- 8 Tegn bokas forside
- 9 Viktige sider i ei fagbok
- 10 Fingerte intervju med historiske personer
- 11 Tenkt intervju med Olav Duun
- 12 Snakkebobler fylles med tekst
- 14 Plakaten, sjangeren alle leser
- 15 Små drypp fra lærer til lærer

Norsknytt's midtsider

- 16 Etterdikting, kjente dikt får en ny vri
- 18 Vi arbeider med brukssjangrene
- 19 Synonymer på kryss og tvers
- 20 Tema grannespråk: Svenske smil
- 22 Norskkruss 3 - 2002, nynorsk
- 24 Norskkruss 3 - 2002, bokmål
- 26 Tentamen i norsk, langsvær
- 30 Ordleken "Dobbeltord"
- 31 Moro med rim
- 32 Syng og skriv: Et bibliotek
- 33 Kryssordløsninger 2 - 2002

Natur

En sol
En blomst
Et tre
En fugl...
...og ei gravemaskin

Paul

Fjell

Lange vidder
høye tinder
dype daler
fiskerike vann
finnes dette i morgen?

Frank